

Κείμενο Εργασίας No 2

Το Δόγμα του προληπτικού πολέμου και ο πόλεμος στο Αφγανιστάν

Διαχείριση κρίσεων ή πολεμική αναμέτρηση;

Αλέξανδρος Κουτσούκης

Νοέμβριος 2008

Copyright © 2008
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)
Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Κείμενο Εργασίας no 2

**Το δόγμα του προληπτικού πολέμου και ο πόλεμος στο
Αφγανιστάν. Διαχείριση κρίσεων ή πολεμική αναμέτρηση;**

Αλέξανδρος Κουτσούκης

Μεταπτυχιακός Φοιτητής Διεθνών Σπουδών,
ΠΜΣ ΔΕΟΠΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

**Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής
(ΕΛΙΑΜΕΠ)**

Βασ. Σοφίας 49

106 76 Αθήνα

tel: (+30) 210 7257110-1

fax: (+30) 210 7257114

e-mail: eliamep@eliamep.gr

url: www.eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του ιδρύματος, του διοικητικού συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

Ευχαριστώ την καθηγήτριά μου Δρ. Φωτεινή Μπέλλου για την προτροπή και υποστήριξή της. Φυσικά, όλα τα λάθη ή παραλείψεις βαρύνουν τον συγγραφέα.

Περίληψη: Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 (9.11) οδήγησαν τις ΗΠΑ στην υιοθέτηση του δόγματος του προληπτικού πολέμου και στην επέμβαση στο Αφγανιστάν. Η συγκεκριμένη επέμβαση όμως, δεν αποτελεί προληπτικό πόλεμο, αλλά συνδυασμό πολεμικών επιχειρήσεων και διαχείρισης κρίσης για την εδραίωση της νέας κυβέρνησης- γεγονός που οι ΗΠΑ συνειδητοποίησαν μόλις κατά τη διάρκεια της εκστρατείας τους. Η δε διεθνής κοινότητα και ο ΟΗΕ αποδείχθηκαν ανεπαρκείς στην εθνική ανοικοδόμηση του Αφγανιστάν. Τα προβλήματα συντονισμού των διεθνών θεσμών, αλλά και των πολεμικών επιχειρήσεων, που παρουσιάστηκαν είναι σημαντικά. Παρ' όλα αυτά, η φύση της διεθνούς πολιτικής δεν άλλαξε μετά την 9.11. Συνάμα όμως, οι ΗΠΑ φαίνεται ότι χρειάζονται τους συμμάχους τους, για να ανταπεξέλθουν στα σύγχρονα προβλήματα, όπως η τρομοκρατία, τα οποία δε λύνονται μόνο με στρατιωτικά μέτρα. Εν τέλει, η ανάλυση της κρίσης στο Αφγανιστάν αναδεικνύει και διασυνδέσεις με άλλα πεδία επιστημονικής μελέτης, τον περιορισμό των πολιτικών δικαιωμάτων και ευρύτερα γεωστρατηγικά συμφέροντα που συσχετίζονται με την πρόσφατη κρίση στον Καύκασο, το Ιράν, τη διπλωματία των αγωγών και το ρόλο του NATO.

Λέξεις κλειδιά: Αφγανιστάν, ΗΠΑ, NATO, ISAF, ΟΗΕ, πόλεμος, διαχείριση κρίσης, ανάπτυξη, διδάγματα, συντονισμός, τρομοκρατία, πολιτικά δικαιώματα, τραγωδία.

«Ασφυκτιούμε ανάμεσα σε ανθρώπους που πιστεύουν ότι έχουν απόλυτο δίκιο, είτε πρόκειται για τη μηχανή τους είτε για τις ιδέες τους. Και, για όλους εκείνους που ζουν μόνο με το διάλογο και τη φιλία των ανθρώπων, τούτη η σιωπή είναι το τέλος του κόσμου.

Για να βγούμε από τούτο τον τρόμο, θα'πρεπε να μπορούμε να σκεφτούμε και να δράσουμε ακολουθώντας τη σκέψη μας. Να όμως που ο τρόμος δεν αποτελεί ακριβώς το κατάλληλο κλίμα για τη σκέψη».

Albert Camus*

* Καμύ Α., *Σκέψεις για την τρομοκρατία*, Καστανιώτη, Αθήνα, 2003, σ. 51.

Περιεχόμενα

	Σελ.
Συνομογραφίες	7
Εισαγωγή	8
1. Προληπτικός πόλεμος, πόλεμος παρεμπόδισης και η επίθεση στο Αφγανιστάν	10
2. Πόλεμος ή δικαιοπρακτική ενέργεια;	11
3. Πόλεμος ή Διαχείριση κρίσης;	13
3.1 Επιχείρηση Διαρκής Ειρήνη: οι πρώτες ενέργειες: 7.10.2001-21.12.2001	14
3.2 Συμφωνία της Βόννης, OEF και ISAF: τα γεγονότα με χρονολογική σειρά	14
3.2.1. 2001	14
3.2.2. 2002	15
3.2.3. 2003	15
3.2.4. 2004	16
3.2.5. 2005	16
3.2.6. 2006	17
3.3 Στοιχεία της κρίσης στο Αφγανιστάν και οι δράσεις της OEF και της ISAF	18
3.4 «Ασφάλεια και ανάπτυξη είναι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος»	19
3.5 Η αποστολή του ΟΗΕ στο Αφγανιστάν (UNAMA) και η διεθνής βοήθεια	19
4. Διδάγματα	22
Επίλογος	24
Επίμετρο	28
Βιβλιογραφία	30

Συντομογραφίες

11 ^η Σεπτεμβρίου 2001	9.11
Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής	ΗΠΑ
Οργανισμός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου	NATO
Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών	ΟΗΕ
Συμβούλιο Ασφαλείας	ΣΑ
Επιχείρηση Διάρκους Ειρήνη	ΟΕΦ
Διεθνής Δύναμη Βοήθειας για την Ασφάλεια	ISAF
Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας των ΗΠΑ του 2002	NSS 2002
Όπλα Μαζικής Καταστροφής	WMD
Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας των ΗΠΑ του 2006	NSS 2006
Δυνάμεις ειδικών επιχειρήσεων	SOF
Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας των ΗΠΑ	NSC
Ενδιάμεση Αρχή του Αφγανιστάν	ΕΑΑ
Ενδιάμεση Διοίκηση του Αφγανιστάν	ΕΔΑ
Κανόνες εμπλοκής	ROEs
Κυβέρνηση του Αφγανιστάν	GOA
Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί	ΜΚΟ
Αποστολή του ΟΗΕ στο Αφγανιστάν	UNAMA
Αναπτυξιακό Πρόγραμμα του ΟΗΕ	UNDP
Παγκόσμια Τράπεζα	WB

Εισαγωγή

«Η 11^η Σεπτεμβρίου 2001, θα αποδειχθεί να είναι μία διαχωριστική γραμμή επειδή, όπως όλες οι κεντρικές ημερομηνίες στην ιστορία, θα σημαδέψει τόσο την ανάδυση νέων στοιχείων του παιχνιδιού όσο και την αργοπορημένη αναγνώριση υπαρχόντων, που ήσυχα κέρδιζαν δύναμη στο πίσω μέρος της σκηνής».

Fareed Zakaria¹

Πραγματικά, όπως αναφέρει ο Fareed Zakaria, η 11^η Σεπτεμβρίου 2001 (9.11) έχει καταστεί σημαδιακή ημερομηνία. Γι' αυτό λοιπόν, άλλη μία εργασία θα αναφερθεί σε ζητήματα που προέκυψαν ή και αναδείχτηκαν εξαιτίας της.

Μετά την 9.11 και την πολεμική επίθεση με τρομοκρατικές επιχειρήσεις² εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ) στη Νέα Υόρκη και την Ουάσινγκτον από την αλ-Κάιντα (al-Qaeda), προκλήθηκαν αλλαγές στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, συγκεκριμένες αποφάσεις πάρθηκαν σε εθνικό και σε συλλογικό επίπεδο και έκτοτε εκφράσεις όπως προληπτικός πόλεμος, πόλεμος κατά της τρομοκρατίας και αποκατάσταση της ειρήνης στο Αφγανιστάν και αλλού έγιναν συνηθισμένες, ακόμα και για τους μη ενδελεχείς παρατηρητές και αναλυτές των γεγονότων.

Μέσα σε 24 ώρες από την 9.11, ο Οργανισμός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO³) ενεργοποιεί για πρώτη φορά στην ιστορία του το άρθρο 5, τη ρήτρα συλλογικής ασφάλειας, δηλώνοντας ότι οι συγκεκριμένες επιθέσεις είναι επιθέσεις εναντίον όλων των μελών του NATO. Στη συνέχεια το NATO εμπλέκεται ενεργά στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και υποστηρίζει τις ΗΠΑ⁴.

Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) με αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΣΑ) στηρίζει τις ΗΠΑ και αρχίζει να δραστηριοποιείται σταδιακά μέσω ψηφισμάτων, ειρηνευτικής αποστολής, ανθρωπιστική βοήθειας και άλλων εξειδικευμένων οργανώσεών του.

Στις 7 Οκτωβρίου 2001 οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους εξαπολύουν επίθεση κατά του Αφγανιστάν με σκοπό την εξάρθρωση του τρομοκρατικού δικτύου της αλ-Κάιντα, την ανατροπή του καθεστώτος των Ταλιμπάν που κυβερνάει τη χώρα και παρέχει κάλυψη στους τρομοκράτες και την υποστήριξη των αντιτιθέμενων ομάδων. Η εκστρατεία λαμβάνει την ονομασία Επιχείρηση Διαρκής Ειρήνη (OEF) και αναγνωρίζεται από το ΣΑ ως νόμιμη πράξη αυτοάμυνας⁵.

Το ΣΑ με το ψήφισμα 1386 του 2001 εξουσιοδοτεί και τη δημιουργία μιας Διεθνούς Δύναμης Βοήθειας για την Ασφάλεια (ISAF) η οποία αρχικά στοχεύει στη διατήρηση της ειρήνης στο Αφγανιστάν.

Πέραν τούτων, το Αφγανιστάν αποτελεί την πρώτη ευκαιρία του ΟΗΕ για να εφαρμόσει

¹ F. Zakaria, "The Return of History: What September 11 Hath Wrought," στο *How Did This Happen? Terrorism and the New War*, επιμ. J. F. Jr. Hoge και G. Rose, 308 (New York: Public Affairs, 2001) στο L. Anderson, "Shock and Awe. Interpretations of the Events of September 11," *World Politics* 56, no. 2 (2004): 307. Κάθε μετάφραση από ξενόγλωσσο κείμενο είναι δική μας και αναλαμβάνουμε την πλήρη ευθύνη για όλα τα λάθη.

² Η. Κουσκουβέλης, "Επιστροφή στην πολιτική," *Φιλελεύθερη Έμφαση*, no. 8-9 (2001): 60.

³ Συχνά χρησιμοποιώ τις αγγλικές συντομογραφίες για λόγους διευκόλυνσης και μόνο, αφού αυτές συναντώνται στη διεθνή βιβλιογραφία.

⁴ NATO, "NATO and the fight against terrorism," <http://www.nato.int/issues/terrorism/index.html>.

⁵ A. J. Bellamy και P. D. Williams, "Who's keeping the peace. Regionalization and Contemporary peace operations," *International Security* 29, no. 4 (2005): 169.

τις προτάσεις της έκθεσης Brahimi για τις «ενοποιημένες αποστολές», οι οποίες θα ασκούσαν ενοποιημένο έλεγχο πάνω στις πολιτικές, βοηθητικές και ειρηνευτικές λειτουργίες του ΟΗΕ⁶.

Τελικά εφαρμόστηκε αυτή η μορφή διοίκησης; Τι ακριβώς είναι η επίθεση στο Αφγανιστάν: πόλεμος ή διαχείριση κρίσης⁷; Τι είναι ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας που ξεκίνησε με την εκστρατεία στο Αφγανιστάν το 2001 και το δόγμα του προληπτικού πολέμου που δημοσιοποίησαν οι ΗΠΑ το Μάρτιο του 2002 στο έγγραφο της Εθνικής τους Στρατηγικής Ασφαλείας (NSS 2002⁸); Ποια ή σχέση και εξέλιξη των αρμοδιοτήτων των OEF και ISAF; Ποια η αποτελεσματικότητα των συνεπακόλουθων δράσεων και τι διδάγματα μπορούμε να εξάγουμε από τη συγκεκριμένη περίπτωση; Όλα αυτά τα ζητήματα θα επιχειρήσουμε να καλύψουμε συνοπτικά στη συγκεκριμένη εργασία.

⁶ B. R. Rubin, "Peace Building and State-Building in Afghanistan: constructing sovereignty for whose security?," *Third World Quarterly* 27, no. 1 (2006): 175.

⁷ L. Freedman, "The Third World War?," *Survival* 43, no. 4 (2001-02): 61; Πιο συγκεκριμένα, ο Freedman σημειώνει: «Ο χαρακτηρισμός του συγκεκριμένου πολέμου δεν έχει ακόμα αποφασιστεί»; Βλέπε επίσης: R. Jervis, *American Foreign Policy In a New Era* (New York, London: Routledge, 2005): 46; M. Howard, "What's in a name. How to fight terrorism?," *Foreign Affairs*, (Ιανουάριος/Φεβρουάριος, 2002), <http://www.foreignaffairs.org/20020101facomment6553/michael-howard/what-s-in-a-name-how-to-fight-terrorism.html>.

⁸ G. W. Bush, "The National Security Strategy of the United States of America," *The White House*, 17 Σεπτεμβρίου, 2002.

1. Προληπτικός πόλεμος, πόλεμος παρεμπόδισης και η επίθεση στο Αφγανιστάν

Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 9.11 το νέο στρατηγικό δόγμα των ΗΠΑ όπως αναφέρεται στο NSS 2002 είναι ο προληπτικός πόλεμος, διότι μόνο έτσι μπορούν να αντιμετωπισθούν απειλές όπως τα όπλα μαζικής καταστροφής (WMD), τα αποτυχημένα κράτη και η τρομοκρατία. Η αποτροπή εξακολουθεί να είναι χρήσιμη, αλλά όχι έναντι των παραπάνω κινδύνων. Αυτή είναι μια σημαντική, αν και όχι ρηξικέλευθη⁹, αλλαγή στη συμπεριφορά της μοναδικής υπερδύναμης που ανέκυψε μετά την 9.11. Εντούτοις, όπως θα εξετάσουμε παρακάτω, η επίθεση στο Αφγανιστάν δεν εντάσσεται ούτε στο δόγμα του προληπτικού πολέμου, ούτε στο συναφές δόγμα του πολέμου παρεμπόδισης.

Αν, για παράδειγμα, υπάρχει μία διαμάχη μεταξύ της χώρας Α και της χώρας Β και η Β ενδυναμώνεται, τότε η Α μπορεί να αποτρέψει την εξισορρόπηση που είναι σε εξέλιξη και να κάνει πόλεμο. Αυτός ο πόλεμος αποκαλείται παρεμπόδισης όταν κατά τον Lawrence Freedman¹⁰ υπάρχουν δύο στόχοι: πρώτον να παραμείνει η Β στρατιωτικά κατώτερη της Α και δεύτερον να αλλάξει το καθεστώς της Β ώστε να μην αποτελεί πλέον απειλή για την Α. Με άλλα λόγια η παρεμπόδιση παρέχει τα μέσα αντιμετώπισης παραγόντων που ενδέχεται να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη μιας απειλής προτού να έχει την ευκαιρία να γίνει άμεση.

Αν η Α δεν ενεργήσει έτσι, η Β αποκτήσει περισσότερη ισχύ και η Α θεωρεί ότι επίκειται επίθεση από τη Β, τότε ένας προληπτικός πόλεμος μπορεί να λάβει χώρα κάποια στιγμή μεταξύ της στιγμής που θεωρείται ότι ο αντίπαλος θα επιτεθεί και της πραγματικής στιγμής της επίθεσης¹¹.

Ο πόλεμος παρεμπόδισης είναι μια πιο ψυχραιμη απόφαση: σκοπεύει να επιληφθεί του προβλήματος πριν εξελιχθεί σε κρίση, ενώ ο προληπτικός πόλεμος είναι μια μάλλον στρατηγική απελπισίας που εφαρμόζεται στην καρδιά της κρίσης. Η παρεμπόδιση μπορεί να ειπωθεί ως πρόληψη σε «αργή κίνηση» ή προκαταβολική ή διορατική, ίσως ακόμα κοιτάζοντας πέρα από τις παρούσες προθέσεις του στόχου προς αυτές που ίσως αναπτυχθούν μαζί με την αυξημένη ισχύ. Παρ' όλα αυτά, και οι δύο στρατηγικές μπορούν να θεωρηθούν ως στρατηγικές ελέγχου διότι δε βασίζονται στο αν θα κάνουν οι αντίπαλοι προσεκτικές επιλογές ή όχι. Αυτές οι στρατηγικές μπορούν βέβαια να ενδυναμώσουν την αποτροπή που βασίζεται στον εξαναγκασμό με το να υπενθυμίζουν στο στόχο τις πιθανές συνέπειες της μη συμμόρφωσης¹².

Εντούτοις, το πολιτικό ζήτημα που προκύπτει είναι πιο δριμύ, μιας και η απειλή είναι μακρινή και ανοιχτή σε υποκειμενικές κρίσεις. Η μεγαλύτερη δύναμη μπορεί να αναμένει να κατηγορηθεί ότι εκφοβίζει, δρα ανώριμα και όλα αυτά έχοντας λάβει υπόψη της, ίσως, τίποτα περισσότερο από ένα προαίσθημα. Στο βαθμό που η Α δεν ενδιαφέρεται για τη διεθνή γνώμη, αυτό μπορεί να μην την απασχολήσει, αλλά χωρίς μια σημαντική αιτία, ο πόλεμος παρεμπόδισης μπορεί σύντομα να μοιάζει με κάθε άλλο είδος επιθετικού πολέμου και συνεπώς να προκαλέσει αντιδράσεις αλλού- από διπλωματική απομόνωση μέχρι τη διαμόρφωση συμμαχιών μεταξύ πιθανών θυμάτων¹³. Σύμφωνα δε με τον Steinberg, η απειλή ή η χρήση ισχύος παρεμπόδισης δεν είναι ούτε μαγική λύση, ούτε ανάθεμα, αλλά θα έπρεπε να ειπωθεί ως μια επιλογή πολιτικής *in extremis*¹⁴ (η έμφαση στο πρωτότυπο).

Οι ΗΠΑ όμως, την 9.11 υπήρξαν θύμα επίθεσης, ούτε επέκειτο επίθεση ούτε την προέβλεπαν. Ήταν μία κατασταλτική¹⁵ αντιμετώπιση του προβλήματος με πράξεις

⁹ St. Sestanovich, "American maximalism," *The National Interest*, no. 79 (Άνοιξη, 2005).

¹⁰ L. Freedman, "Prevention, not Preemption," *The Washington Quarterly* 26, no. 2 (2003): 106.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid., 107.

¹³ Ibid.

¹⁴ J. Steinberg, "Preventive Force in US National Security Strategy," *Survival* 47, no. 4 (2005-06): 70.

¹⁵ Π. Ήφαιστος, "Αίτια και Ερμηνείες για το «Διεθνές Πρόβλημα». Το Διεθνές Σύστημα και το τρομοκρατικό χτύπημα στο Μανχάταν," *Φιλελεύθερη Έμφαση* no. 8-9 (2001): 56.

αντιποίνων¹⁶ κατά του Αφγανιστάν. Επομένως, δεν είναι ούτε πόλεμος παρεμπόδισης ούτε προληπτικός πόλεμος.

2. Πόλεμος ή δικαιοπρακτική ενέργεια;

Οι ΗΠΑ χρησιμοποιούν την ορολογία ότι βρίσκονται σε πόλεμο κατά της τρομοκρατίας ή, πλέον, σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας του 2006 (NSS 2006) κατά του τρόμου. Τι σημαίνει, τι νοηματοδοτεί και τι συνεπάγεται αυτός ο χαρακτηρισμός που ο Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ το 2001 Colin Powell¹⁷ έδωσε;

Σύμφωνα με την Anne-Marie Slaughter¹⁸, εξαιτίας της φύσης των τρομοκρατικών ενεργειών, ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας πρέπει να πολεμηθεί όχι απλά εναντίον των κρατών, αλλά και εναντίον μεμονωμένων ατόμων. Επομένως, ένας πόλεμος κατά της τρομοκρατίας πρέπει να συνδυάζει τη στρατιωτική ισχύ με τις πηγές του ποινικού-δικαστικού συστήματος. Οι συνέπειες των παραπάνω απόψεων δημιουργούν εύλογα ερωτήματα.

Καταρχήν, αν είμαστε σε πόλεμο κατά της τρομοκρατίας τότε ποιοι είναι οι στόχοι μας. Οι Powell και Rumsfeld δήλωσαν ότι θα ολοκληρωθεί μόλις οι Αμερικάνοι αισθανθούν ασφαλείς και πάλι. Αυτό βέβαια, όπως επισημαίνει ο Robert Jervis¹⁹, μοιάζει περισσότερο με ψυχοθεραπεία, παρά με διεθνή πολιτική, μολονότι δεν αποτελεί ακατάλληλο στόχο στην προσπάθεια καταπολέμησης της τρομοκρατίας.

Επίσης, πως διαχωρίζουμε τους νόμιμους από τους μη νόμιμους μαχητές αφού κανείς τους δε φορά διακριτικά γνωρίσματα ότι είναι τρομοκράτης²⁰; Υπόκεινται στην προστασία του δικαίου του πολέμου;

Τι κερδίζουν οι τρομοκράτες με το να ονομαστεί ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας ως πόλεμος; Τους προσφέρει αξιοπρέπεια και νομιμοποίηση που επιζητούν και δεν αξίζουν διότι διαπράττουν, σύμφωνα με την Anne-Marie Slaughter²¹, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Δημιουργείται έτσι μια κατάσταση «win-win²²» όπου οι τρομοκράτες είτε θα το σκάσουν για να πολεμήσουν μια άλλη φορά είτε θα νικηθούν και θα γίνουν μάρτυρες. Οι Βρετανοί, όπως αναφέρει ο Michael Howard²³, πολέμησαν τέτοιους «πολέμους» στην Ιρλανδία, στη Μαλαισία, στην Παλαιστίνη και αλλού, αλλά τους ονόμαζαν «έκτακτες καταστάσεις» και βασίζονταν στην αστυνομία και στην πληροφόρηση και δίκαζαν τους συλληφθέντες.

Ακόμα, με το να δηλώνουν πόλεμο κατά της τρομοκρατίας οι ΗΠΑ δεσμεύτηκαν να νικήσουν έναν ανεξικνίαστο εχθρό και σε μια μακρά εκστρατεία μέσα από αποτυχημένα κράτη²⁴. Σε κάποιο βαθμό, η διεθνής τρομοκρατία είναι ανάλογη με το διεθνές οργανωμένο έγκλημα²⁵. Ακόμα όμως, και αν είναι αλήθεια ότι η τρομοκρατία είναι πολύ επικίνδυνη στην

¹⁶ Δ. Κώνστας, "Διεθνής Πολιτική μετά την 11η Σεπτεμβρίου. Μια πρώτη αποτίμηση," *Φιλελεύθερη Έμφαση*, no. 8-9 (2001): 35.

¹⁷ Howard, "What's in a name,".

¹⁸ A. M. Slaughter, "Tougher than terror," *The American Prospect* 13, no. 2 (2002).

¹⁹ Jervis, *American Foreign Policy*, 47.

²⁰ Βλέπε υποσημείωση 18 παραπάνω.

²¹ Ibid.

²² Βλέπε υποσημείωση 17 παραπάνω.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid. Εστιάζουμε την ανάλυσή μας στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και όχι κατά του τρόμου διότι συμπίπτει χρονικά με τις πολεμικές επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν. Εντούτοις, το παραπάνω σχόλιο ταιριάζει και στη δεύτερη ορολογία. Εξάλλου, η λογική σύνδεση μεταξύ αποτυχημένων κρατών, WMD και τρομοκρατών είναι αμφισβητήσιμη και πολλαπλώς μεθερμηνευόμενη σχετικά με τους σκοπούς της και την αποτελεσματικότητά της. Επιπλέον, όπως αναφέρει ο Michael Howard: «δεν μπορούμε να είμαστε σε πόλεμο με ένα αφηρημένο ουσιαστικό», στο M. Howard, "A Long War," *Survival* 48, no. 4, (2006-2007): 7-8. Η σχετική βιβλιογραφία είναι πλούσια, ενδεικτικά βλέπε *ibid.*, υποσημείωση 19 παραπάνω, και Κ. Αρβανιτόπουλος, "Από το δόγμα της ανάσχεσης στο δόγμα του προληπτικού πολέμου," *Φιλελεύθερη Έμφαση*, no. 14 (2003): 6.

²⁵ Βλέπε υποσημείωση 18 παραπάνω.

εποχή μας και μπορεί να αποκτήσει WMD, αυτός δεν είναι λόγος για να αναμένουμε πως μια καλοσχεδιασμένη στρατηγική μπορεί να την εξαρθρώσει. Παρά την επικινδυνότητά της, η τρομοκρατία παραμένει μία τακτική, όχι ένας εχθρός. Οι τακτικές μπορούν να πέσουν σε αχρηστία, αλλά πως μπορούν να νικηθούν²⁶;

Ακόμα πιο σημαντικά όμως, πόσες αξίες χρειάζεται να θυσιάσουν οι Αμερικανοί επειδή βρίσκονται σε πόλεμο; Πόσο πρέπει να ανεχτούν τον περιορισμό των πολιτικών ελευθεριών εξαιτίας της ασφάλειας, αφού αυτό γίνεται όχι διότι υπερακοντίζεται το κόστος της ιδιωτικότητάς τους και της ελευθερίας τους, αλλά επειδή βρίσκονται σε πόλεμο²⁷; Σε έναν φυσιολογικό πόλεμο αναμένουμε οικονομική στέρση, βομβαρδισμούς και στρατολόγηση και όχι παροτρύνσεις για να ταξιδεύουμε και να ψωνίζουμε. Αυτή η πολιτική μπορεί να είναι σωστή, αλλά δεν ταιριάζει με την ιδέα έθνους σε πόλεμο²⁸.

Βεβαίως, η συγκεκριμένη ονομασία του αγώνα κατά της τρομοκρατίας έχει και τα οφέλη της. Πρώτον, η στρατιωτική νίκη δε σημαίνει και πολιτική νίκη (αν και αυτό δε γίνεται πάντα αντιληπτό), δεύτερον, η ιδέα του πολέμου δημιουργεί την έννοια της κατεπείγουσας απάντησης και τρίτον δεν υφίστανται οι περιορισμοί των πολιτικών δικαστηρίων και προφανώς είναι επιλέξιμο το να σκοτώνονται οι τρομοκράτες²⁹.

Συνεπώς, οι νέες πραγματικότητες του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» καταδεικνύουν ότι τουλάχιστον χρειάζονται αποσαφηνίσεις σχετικά με το τι είναι πόλεμος και τι είναι ποινική δικαιοσύνη, αλλά και να θυμόμαστε ότι ανάμεσα σε αυτά τα δύο βρίσκονται και οι επιχειρήσεις στρατιωτικής βοήθειας³⁰.

²⁶ Βλέπε υποσημείωση 19 παραπάνω: 49.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid: 50.

³⁰ Βλέπε υποσημείωση 18 παραπάνω; και B. Buzan, "Who may we bomb," στο *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order*, επιμ. K. Booth και T. Dunne, 93 (Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2002).

3. Πόλεμος ή Διαχείριση κρίσης;

Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν έγινε για δύο βασικούς λόγους. Την αλλαγή του καθεστώτος των Ταλιμπάν και την εξάρθρωση της αλ-Κάιντα. Κατά το μέρος που οι επιχειρήσεις αφορούν των «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» αναφέρθηκαν παραπάνω οι αιτίες, οι συνέπειες και η βάση του παραπάνω χαρακτηρισμού. Κατά το μέρος που οι επιχειρήσεις αφορούν την αλλαγή καθεστώτος τότε πρόκειται αφενός περί μιας πολεμικής ενέργειας έναντι ξένου κράτους, αφετέρου περί διαχείρισης μίας κρίσης η οποία ανακύπτει πρώτον από το κενό εξουσίας που δημιουργείται, δεύτερον από την προσπάθεια πλήρωσής του και τρίτον από την επιδίωξη νομιμοποίησης της νέας εξουσίας σε ένα πλαίσιο που μπορεί να χαρακτηριστεί ως η αναβίωση παλιών ερίδων³¹ και ως εμφύλιος πόλεμος. Επιπλέον, η διαχείριση κρίσης προκύπτει και από την ανάγκη αποφυγής μιας περιφερειακής αποσταθεροποίησης στην περίπτωση που το Αφγανιστάν αφεθεί στη μοίρα του και τα γειτονικά κράτη αρχίσουν να εμπλέκονται σε μια διαδικασία επηρεασμού του αγώνα για την εξουσία, καθώς επίσης και στο βαθμό που μερικά από αυτά το κάνουν ή δεν το εμποδίζουν (όπως η αναποτελεσματική αντιμετώπιση των Ταλιμπάν από το Πακιστάν).

Όπως παρατηρεί ο Lawrence Freedman, ο Υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ Donald Rumsfeld εξήγησε από την αρχή ότι αυτός θα ήταν ένας πόλεμος νέου τύπου. Εντούτοις, αν και αυτός ο πόλεμος είχε πολλά ξεχωριστά χαρακτηριστικά, από πολλές απόψεις ήταν αρκετά γνωστός. Τα κύρια ζητήματα ήταν αυτά που είχαν να αντιμετωπισθούν σε κάθε εμφύλιο πόλεμο κατά τη διάρκεια των τελευταίων 50 ετών όπου οι εξεγερθέντες ομάδες επεδίωκαν να υπονομεύσουν τα θεμέλια του κράτους. Η επιτυχία της κάθε πλευράς εξαρτάται από παράγοντες όπως η θέληση για την επίτευξη του σκοπού, η δυνατότητα να υποστηριχθεί μία εκστρατεία και όχι απλά μεμονωμένα περιστατικά, η ισορροπία της λαϊκής υποστήριξης και η ικανότητα να μετακινείς την ισορροπία αυτή μέσα από επιτυχημένες επιχειρήσεις³².

Το γεγονός αυτό άρχισαν να συνειδητοποιούν οι ΗΠΑ με το πέρασμα του χρόνου καθώς μετά τον πρώτο μήνα αεροπορικών επιθέσεων λίγα είχαν επιτευχθεί και στη συνέχεια αναγκάστηκαν να προσαρμόσουν τη στρατηγική τους και να εμπλακούν και σε στρατιωτικές επιχειρήσεις εδάφους, ενώ μέχρι σήμερα η αντίσταση των Ταλιμπάν είναι ενεργή και μάλιστα εξελίσσεται κατά τα πρότυπα του Ιράκ³³.

3.1 Επιχείρηση Διαρκής Ειρήνη: οι πρώτες ενέργειες: 7.10.2001-21.12.2001

Στις 7 Οκτωβρίου 2001, την ημέρα που ξεκίνησε η OEF, ο Υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ Donald Rumsfeld δήλωσε ότι οι στόχοι των ΗΠΑ ήταν να καταστήσουν ξεκάθαρο στους ηγέτες των Ταλιμπάν ότι η παροχή καταφυγίου σε τρομοκράτες δεν είναι αποδεκτή, να αποκτήσουν πληροφορίες για τις πηγές της αλ-Κάιντα και των Ταλιμπάν, να αναπτύξουν σχέσεις με αντιτιθέμενες των Ταλιμπάν ομάδες, να αποτρέψουν τη χρήση του Αφγανιστάν ως ασφαλούς καταφυγίου για τρομοκράτες και να καταστρέψουν τη στρατιωτική μηχανή των Ταλιμπάν επιτρέποντας στις αντιτιθέμενες δυνάμεις να πετύχουν τον αγώνα τους. Τελικά, η στρατιωτική ισχύς θα διευκόλυνε την παράδοση ανθρωπιστικής βοήθειας στους Αφγανούς.³⁴

³¹ Βλέπε υποσημείωση 6 παραπάνω: 80.

³² Freedman, "The Third World War?," 66-67.

³³ I. Daalder, "The True Failure of Bush's 'War on Terror'," *America Abroad Weblog*, <http://www.brookings.edu/views/op-ed/daalder/blog20060927.htm> (πρόσβαση 27 Σεπτεμβρίου, 2006);

"Operation Enduring Freedom - Afghanistan," *Globalsecurity.org*, <http://www.globalsecurity.org/military/ops/enduring-freedom.htm>.

³⁴ Ibid.

Η ΟΕΦ ξεκίνησε με μια σαφή έλλειψη συντονισμού ανάμεσα στις δυνάμεις ειδικών επιχειρήσεων (SOF) και την αεροπορία. Μολονότι μια παράτολμη ομάδα της CIA γρήγορα αποκατέστησε επαφή με τους επαναστάτες στο Βόρειο Αφγανιστάν, πολύ περισσότερος χρόνος χρειάστηκε για να μπου οι ειδικές δυνάμεις που θα υποστήριζαν τους πολέμαρχους και θα καθοδηγούσαν τις αεροπορικές επιδρομές. Επιπλέον, ούτε το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας των ΗΠΑ (NSC), ούτε οι ένοπλες δυνάμεις είχαν μια ξεκάθαρη ιδέα σχετικά με την εξέλιξη της εκστρατείας, και για εβδομάδες ακόμα, η ομάδα του Προέδρου Bush συζητούσε για το αν βοηθώντας τους Τατζίκους και τους Ουζμπέκους της «Βόρειας Συμμαχίας»- σε μια χώρα όπου οι Παστούν πλειοψηφούν- θα προκαλούσε περισσότερα πολιτικά προβλήματα μετά τον πόλεμο από ότι οι δυνατότητές τους στο πεδίο της μάχης εξασφάλιζαν. Στις 19 Οκτωβρίου 2001, με τη στασιμότητα του αεροπορικού πολέμου και την αυξανόμενη πολιτική πίεση για αποτελέσματα, ο Donald Rumsfeld ανακοίνωσε ότι αμερικάνικα στρατεύματα θα βοηθούσαν άμεσα τις αφγανικές αντιτιθέμενες ομάδες³⁵.

3.2 Συμφωνία της Βόννης, ΟΕΦ και ISAF: τα γεγονότα με χρονολογική σειρά

3.2.1. 2001

Στις 22 Δεκεμβρίου 2001 υπογράφηκε η Συμφωνία της Βόννης από την οποία προέκυψε η Ενδιάμεση Αρχή του Αφγανιστάν (ΕΑΑ), υπό τον Hamid Karzai, ενώ η πτώση της Κανταχάρ σηματοδοτούσε την πτώση των Ταλιμπάν από την εξουσία.

Βάσει των προνοιών της Συμφωνίας της Βόννης η ΕΑΑ θα αποτελείται από μια Ενδιάμεση Διοίκηση του Αφγανιστάν (ΕΔΑ) που θα προεδρεύεται από ένα Πρόεδρο, από μια Ειδική Ανεξάρτητη Επιτροπή για τη σύγκλιση ενός έκτακτου Loya Jirga, ενός Ανώτατου Δικαστηρίου του Αφγανιστάν και άλλων δικαστηρίων. Το Έκτακτο Loya Jirga θα συγκληθεί μέσα σε έξι μήνες από την εδραίωση της ΕΑΑ. Το Έκτακτο Loya Jirga θα αποφασίσει για μια Μεταβατική Αρχή, συμπεριλαμβανομένης μιας Μεταβατικής Διοίκησης ευρείας βάσης, για να οδηγήσει το Αφγανιστάν μέχρις ότου αντιπροσωπευτική κυβέρνηση να μπορεί να εκλεγεί μέσα από ελεύθερες και δίκαιες εκλογές το αργότερο μέσα σε δύο χρόνια από την ημερομηνία της σύγκλισης του Έκτακτου Loya Jirga. Στη συνέχεια ένα Συνταγματικό Loya Jirga θα συνέλθει μέσα σε 18 μήνες από την εδραίωση της Μεταβατικής Αρχής, με σκοπό να υιοθετήσει νέο σύνταγμα για το Αφγανιστάν³⁶.

Η Συμφωνία της Βόννης ζητάει ακόμα την έγκριση από τον ΟΗΕ της ανάπτυξης μιας Διεθνούς Δύναμης Ασφαλείας θα βοηθήσει στην εγκαθίδρυση και εκπαίδευση Αφγανικών δυνάμεων ασφαλείας και στρατού. Αυτή η δύναμη θα βοηθά στη διατήρηση της ειρήνης στην Καбуλ και στις γύρω περιοχές και θα μπορούσε όταν θα είναι κατάλληλο να επεκταθεί διαδοχικά και σε άλλα αστικά κέντρα και περιοχές³⁷.

Τελικά Πρόεδρος της ΕΑΑ εκλέχτηκε ο Hamid Karzai³⁸ και το ΣΑ ενέκρινε μία δύναμη ασφαλείας για το Αφγανιστάν, την ISAF, σύμφωνα με το ψήφισμα 1386 στις 20 Δεκεμβρίου 2001. Η ISAF δεν είναι όμως μία δύναμη του ΟΗΕ, αλλά ένας συνασπισμός των προθύμων ανεπτυγμένος υπό τη δικαιοδοσία του ΟΗΕ. Περαιτέρω ψηφίσματα του ΣΑ αποφάσισαν για τη συνέχιση της λειτουργίας της ISAF και για τη διαδοχική της εξάπλωση, τα οποία είναι τα εξής: 1413, 1444, 1510, 1563, 1623, 1659 και το πιο πρόσφατο το 1707, που εγκρίθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου το 2006 και παρατείνει την εντολή της ISAF μέχρι τις 13 Οκτωβρίου του 2007.

³⁵ R. B. Andres, C. Wills και T. E. Jr. Griffith, "Winning with Allies. The Strategic Value of the Afghan Model," *International Security* 30, no. 3 (2005/06): 133-134.

³⁶ "Agreement on provisional arrangements in Afghanistan pending the re-establishment of permanent government institutions," *United Nations*, <http://www.un.org/News/dh/latest/afghan/afghan-agree.htm>.

³⁷ *Ibid.*, στο Παράρτημα 1: International Security Assistance Force.

³⁸ International Crisis Group, "Conflict history Afghanistan," http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?action=conflict_search&l=1&t=1&c_country=1

3.2.2. 2002

Στις 4 Ιανουαρίου 2002 υπογράφηκε μια λεπτομερής Τεχνικο-στρατιωτική Συμφωνία μεταξύ του Διοικητή της ISAF και της ΕΔΑ που παρέχει πρόσθετη καθοδήγηση³⁹ για τις επιχειρήσεις της ISAF και ελευθερία κινήσεων για την εκπλήρωση των σκοπών της⁴⁰. Τα στρατεύματα διατήρησης της ειρήνης (peacekeeping) άρχισαν να καταφθάνουν τον Ιανουάριο του 2002 υπό την εντολή της ISAF⁴¹. Μέχρι το Νοέμβριο, οι χώρες που συμμετείχαν στην ISAF αυξήθηκαν από 18 σε 20 και τα στρατεύματα έφτασαν τους 4650⁴² στρατιώτες. Επιπλέον, η άμεση απάντηση του NATO στην 9.11 ενδυναμώθηκε περαιτέρω με μια απόφαση, στη συνάντηση του Ρέικιαβικ (Reykjavik) των Υπουργών εξωτερικών του NATO τον Μάιο του 2002, σύμφωνα με την οποία η Συμμαχία θα δρα όταν και όπου είναι αναγκαίο για να πολεμά την τρομοκρατία⁴³.

«Το Έκτακτο Loya Jirga, ή αλλιώς μεγάλο εθνικό συμβούλιο, έλαβε χώρα μεταξύ της 10^{ης} και της 21^{ης} Ιουνίου 2002 στην Καμπούλ (Kabul) και ήταν ένα μικρό, αλλά κρίσιμο βήμα προς την πολιτική αλλαγή και σταθεροποίηση του Αφγανιστάν. Ήταν μια ευκαιρία να δοθεί εθνική νομιμοποίηση στην ειρηνευτική διαδικασία που ξεκίνησε με τη Συμφωνία της Βόννης το Νοέμβριο του 2001, αλλά παρήγαγε μικτά αποτελέσματα. Από μια στενή οπτική, ήταν μια επιτυχία: εκπρόσωποι από όλο το Αφγανιστάν ήρθαν για να εκλέξουν, ή μάλλον να χρίσουν, έναν αρχηγό κράτους, και οι κυρίως εξοπλισμένες φατρίες διατήρησαν την εξουσία τους μέσα στον πολιτικό στίβο αντί να καταφύγουν στη βία. Δεδομένων των τριών δεκαετιών πολέμου και αναταραχών, αυτό είναι σημαντικό⁴⁴».

Εντούτοις, στο βαθμό που το Loya Jirga είχε ως στόχο τον εκδημοκρατισμό του Αφγανιστάν, «απέτυχε σε σημαντικές πτυχές: στην ευκαιρία να επιβάλλει πολιτική ηγεσία, στο να προωθήσει τη δημοκρατική έκφραση και στο να απομακρύνει την εξουσία από τους πολέμαρχους. Μία έντονη ανησυχία για τη βραχυπρόθεσμη σταθερότητα είχε ως αποτέλεσμα οι καίριοι Αφγανοί και διεθνείς λήπτες αποφάσεων να υποκύψουν στις αντιδημοκρατικές απαιτήσεις των φατριών⁴⁵».

3.2.3. 2003

Το Μάρτιο του 2003 η ISAF αποτελούνταν από 28 χώρες και από 4.700⁴⁶ στρατιώτες, η διοίκηση όμως άλλαξε μεταξύ των συμμετεχουσών δυνάμεων σε εξαμηνιαία βάση και έτσι αναδείχθηκε μια μεγάλη δυσκολία⁴⁷ στην εξασφάλιση νέων εθνών που θα αναλάμβαναν επικεφαλής. Για να επιλυθεί το πρόβλημα αυτό, η διοίκηση της ISAF δόθηκε στο NATO στις 11 Αυγούστου του 2003 και στη δύναμη προστέθηκαν δύο ακόμα χώρες και η συνολική δύναμη ανήλθε στους 5000⁴⁸ στρατιώτες. Έπειτα, τον Οκτώβριο του 2003, μετά το ψήφισμα 1510 του ΣΑ, η ISAF υπό το NATO προχώρησε στην εξάπλωση της αποστολής πέρα από την Καμπούλ⁴⁹.

³⁹ NATO, "International Security Assistance Force (ISAF). How did this operation evolve?," <http://www.nato.int/issues/isaf/evolution.htm>.

⁴⁰ "Military Technical Agreement," *U.K. Ministry of Defense*, <http://www.operations.mod.uk/isafmta.pdf>.

⁴¹ Βλέπε υποσημείωση 39 παραπάνω.

⁴² Wikipedia, s.v. "International Security Assistance Force," http://en.wikipedia.org/wiki/International_Security_Assistance_Force.

⁴³ NATO, <http://www.nato.int/issues/terrorism/evolve.html>.

⁴⁴ International Crisis Group, "The Afghan Transitional Administration: Prospects and Perils," <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1820&l=1>.

⁴⁵ Βλέπε υποσημείωση 44 παραπάνω. Η Μεταβατική Αρχή που προέκυψε, προέβλεπε το International Crisis Group, θα δυσκολευτεί στο έργο της εξαιτίας αυτών των συμβιβασμών.

⁴⁶ Βλέπε υποσημείωση 42 παραπάνω.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Βλέπε υποσημείωση 38 παραπάνω; και NATO, "ISAF expansion," http://www2.hq.nato.int/ISAF/media/pdf/placemat_isaf.pdf.

3.2.4. 2004

Τον Ιανουάριο του 2004 υιοθετήθηκε ένα νέο μετριοπαθές Ισλαμικό Σύνταγμα μετά το Loya Jirga. Τον Οκτώβριο του 2004 ακολούθησε η εκλογή από το λαό του Προέδρου Hamid Karzai⁵⁰ και παράλληλα ολοκληρώθηκε το πρώτο στάδιο εξάπλωσης της ISAF προς το Βορρά⁵¹.

3.2.5. 2005

Το Σεπτέμβριο του 2005 ακολούθησε το δεύτερο στάδιο εξάπλωσης της ISAF προς δυσμάς⁵². Τον ίδιο μήνα έγιναν και οι εκλογές για την Εθνοσυνέλευση και για τα Επαρχιακά Συμβούλια. Το δε εκλογικό σύστημα απέκλειε τα πολιτικά κόμματα που έγειραν φόβους για το αν η νομοθεσία μπορεί να είναι μία αποτελεσματική βάση του κράτους⁵³.

Εντούτοις η εξάπλωση της αποστολής δεν προχωρούσε με τους ίδιους ρυθμούς και έτσι τον Αύγουστο του 2005 ο Στρατηγός Gerhard Back, Επικεφαλής των δυνάμεων του NATO στη Βόρεια Ευρώπη, δήλωνε ότι η ISAF θα επιζητούσε την αλλαγή των κανόνων εμπλοκής (ROEs) προτού αναλάβει την ευθύνη της διατήρησης της ειρήνης σε περιοχές όπου οι Ταλιμπάν είναι ενεργοί. «Δεν υπάρχει αμφιβολία», σημείωνε, «ότι πιο εύρωστοι (robust) ROEs θα χρειαστούν για το NATO⁵⁴».

Επίσης, όπως αναφερόταν σε άρθρο του Reuters, μολονότι οι ROEs της ISAF διατηρούνται κρυφοί, είναι γνωστό ότι οι διαφορετικές συμμετέχουσες χώρες έχουν τα δικά τους όρια, επιπροσθέτως των ROEs του NATO. Στο ίδιο αναφερόταν ακόμα ότι τη συγκεκριμένη στιγμή η OEF αποτελείτο από περίπου 20.000 στρατιώτες, ενώ η ISAF από περίπου 8.000στρατιώτες από 36 χώρες⁵⁵.

Τελικά, στις 8 Δεκεμβρίου 2005 το NATO υιοθέτησε ένα αναθεωρημένο σχέδιο δράσης («Operational Plan»), για να προετοιμαστεί η ISAF καθώς επεξεργάστηκε τις δράσεις της και στην υπόλοιπη χώρα. Τα σημαντικότερα στρατιωτικά καθήκοντα περιελάμβαναν⁵⁶:

- 1) Παροχή βοήθειας στην Κυβέρνηση του Αφγανιστάν (GOA) στην εξάπλωση της εξουσίας της
- 2) Διενέργεια επιχειρήσεων σταθερότητας και ασφάλειας σε συνδυασμό με τον Εθνικό Αφγανικό Στρατό (ANS)
- 3) Παροχή βοήθειας στην GOA στην αναδιάρθρωση του τομέα ασφαλείας
- 4) Συμβουλευτική και υποστήριξη στον ANS
- 5) Υποστήριξη των προγραμμάτων της GOA στον αφοπλισμό των παράνομα εξοπλισμένων ομάδων.
- 6) Υποστήριξη της GOA και των διεθνών προσπαθειών καταπολέμησης των ναρκωτικών μέσα σε όρια (δε συμμετέχει στην καταστροφή φυτειών παπαρούνας, εγκαταστάσεων επεξεργασίας, ούτε λαμβάνει στρατιωτική δράση κατά των παραγωγών ναρκωτικών.
- 7) Εάν της ζητηθεί, παρέχει υποστήριξη σε ανθρωπιστικές επιχειρήσεις που συντονίζονται από οργανισμούς της GOA
- 8) Υποστήριξη της Αφγανικής Αστυνομίας με μέσα και δυνατότητες.

⁵⁰ Βλέπε υποσημείωση 38 παραπάνω.

⁵¹ Βλέπε υποσημείωση 49 παραπάνω.

⁵² Ibid.

⁵³ Βλέπε υποσημείωση 38 παραπάνω.

⁵⁴ D. Fox, "NATO seeks stronger Afghan "rules of engagement", " *Alertnet.org*, 4 Αυγούστου, 2005, <http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/SP58526.htm>.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ NATO, "Revised operational plan for NATO's expanded mission in Afghanistan," http://www.nato.int/issues/afghanistan_stage3/index.html; Για ολόκληρη τη σχετική διακήρυξη βλέπε: "Declaration by the North Atlantic Treaty Organisation and the Islamic Republic of Afghanistan," NATO, <http://www.nato.int/docu/basicxt/b060906e.htm>.

3.2.6. 2006

Το 2006 οι ΝΑΤΟϊκές δυνάμεις ενεργούν σύμφωνα με νέους ROEs και οι οποίοι θεωρούνται πιο εύρωστοι από ότι οι προηγούμενοι επιτρέποντας στα στρατεύματα να αναλάβουν προληπτική δράση έναντι απειλών. Όπου συναντούν αντάρτες που ενδεχομένως να εμποδίζουν το έργο τους, τότε θα μπορούν να αναλαμβάνουν δράση. Αποστολή τους όμως δεν είναι οι «αποστολές έρευνας και καταστροφής τρομοκρατών». Αυτό είναι δουλειά της OEF που έχει τους δικούς τις ROEs, δήλωνε ο εκπρόσωπος του ΝΑΤΟ Arpathurai το Φεβρουάριο του 2003⁵⁷. Σύμφωνα με κάποιους αναλυτές, αυτή η αλλαγή των ROEs έγινε διότι η αντίσταση των Ταλιμπάν είναι μεγαλύτερη από την αναμενόμενη⁵⁸.

Τον Ιούλιο η ISAF είχε περίπου 28.000⁵⁹ στρατιώτες και στις 31 του μηνός ολοκλήρωσε την επέκταση προς το Νότο. Στις 6 Σεπτεμβρίου, στο Βορειοατλαντικό Συμβούλιο, ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ Jaap de Hoop Scheffer και ο Πρόεδρος του Αφγανιστάν Hamid Karzai υπέγραψαν τη «Διακήρυξη του ΝΑΤΟ και της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Αφγανιστάν» θέτοντας ένα πλαίσιο για συνεχή συνεργασία και συνεταιρισμό. Το πρόγραμμα εστιάζει στην αναμόρφωση της άμυνας, τη δημιουργία αμυντικών θεσμών και των στρατιωτικών πτυχών της αναμόρφωσης του τομέα ασφαλείας, καθώς επίσης σε άλλους τομείς όπως προώθηση της επιχειρησιακής συνεργασίας του Εθνικού Στρατού του Αφγανιστάν και των δυνάμεων του ΝΑΤΟ⁶⁰.

Στις 5 Οκτωβρίου το ΝΑΤΟ προχώρησε και στο τέταρτο και τελευταίο στάδιο της επέκτασής του συμπεριλαμβάνοντας τον Ανατολικό τομέα⁶¹. Σήμερα η ISAF έχει συνολικά περίπου 33.250⁶² στρατιώτες από 37 χώρες και επισήμως δεν αναμένεται να αποχωρήσει προτού ολοκληρωθεί η αποστολή⁶³. Στην επιτυχή εξάπλωση της ISAF συνέβαλαν οι Περιφερειακές Ομάδες Ανοικοδόμησης (PRTs), τις οποίες προστατεύει, και είναι μικρές πολιτικο-στρατιωτικές μονάδες που στοχεύουν στην ανοικοδόμηση, στην ασφάλεια και στην εδραίωση της κεντρικής εξουσίας του Αφγανιστάν⁶⁴. Βεβαίως, παραμένουν άλλοι 8000 στρατιώτες, αλλά αυτοί είναι υπό τη διοίκηση της OEF για να συνεχίσουν την αντιτρομοκρατική τους αποστολή⁶⁵.

Εντούτοις, παρά την πρόοδο των επιχειρήσεων και του προγραμματισμού, η επιτυχία του εγχειρήματος δεν είναι εξασφαλισμένη, οι Ταλιμπάν δεν έχουν νικηθεί και όπως σημειώνει η «Le Figaro»: Η αποστολή της ISAF εξελίχθηκε από τη σταθεροποίηση σε μια πολεμική αποστολή καταστολής των εξεγέρσεων με δυνάμεις που δεν επαρκούν⁶⁶. Παράλληλα, το Νοέμβριο του 2006, και ο Tom Koenigs, επικεφαλής της αποστολής του ΟΗΕ στο Αφγανιστάν, δήλωνε ότι το ΝΑΤΟ δεν μπορεί να νικήσει τους Ταλιμπάν μόνο με την

⁵⁷ R. Synovitz, "Afghanistan NATO Troops Apply Robust New Rules Of Engagement," *Radio Free Europe. Radio Liberty*, 7 Φεβρουαρίου, 2006, <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/02/9749f7cd-a622-40ab-b636-a95744977452.html> (πρόσβαση 7 Φεβρουαρίου, 2006).

⁵⁸ R. Synovitz, "Afghanistan: NATO Prepares To Go Beyond Peacekeeping," *Radio Free Europe. Radio Liberty*, 28 Ιουλίου, 2006, <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/07/F39F0B00-869B-42C7-89DE-DB3FC95EE994.html> (πρόσβαση 28 Ιουλίου, 2006).

⁵⁹ Βλέπε υποσημείωση 58 παραπάνω.

⁶⁰ ΝΑΤΟ, "NATO solidifies cooperation with Afghanistan," <http://www.nato.int/docu/update/2006/09-september/e0906a.htm>.

⁶¹ Βλέπε υποσημείωση 49 παραπάνω.

⁶² 37 έθνη συνεισφέρουν στρατιώτες. Βλέπε σχετικά: ΝΑΤΟ, "ISAF Structure," http://www2.hq.nato.int/ISAF/structure/structure_structure.htm. Κατά το πρώτο χρονικό διάστημα τα στρατεύματα της ISAF ήταν περίπου 4.000, βλ.: Center for Defense Information, "CDI Fact Sheet: International Assistance Force," Δεκέμβριος, 2002, http://www.cdi.org/terrorism/isaf_dec02.cfm.

⁶³ ΝΑΤΟ, "Primary Role," http://www2.hq.nato.int/ISAF/mission/mission_role.htm.

⁶⁴ Βλέπε υποσημείωση 38 παραπάνω. Για περισσότερα βλέπε: ΝΑΤΟ, <http://www2.hq.nato.int/ISAF/Backgrounders/BackPRT.htm>.

⁶⁵ Βλέπε υποσημείωση 58 παραπάνω.

⁶⁶ A. Jaulmes, "L'Otan réclame plus de troupes en Afghanistan," *Figaro* (Παρίσι), 15 Οκτωβρίου, 2007, http://www.lefigaro.fr/international/20061102.FIG000000123_l_otan_reclame_plus_de_troupes_en_afghanistan.html.

ισχύ⁶⁷. Έτσι, στις 29 Νοεμβρίου οι ηγέτες του NATO συμφώνησαν στη Συνάντηση Κορυφής στη Ρίγα (Riga) να χαλαρώσουν τους περιορισμούς στους ROEs, το οποίο σημαίνει ότι 26.000 στρατιώτες θα είναι πιο ευέλικτοι, επιτρέποντας έτσι στα στρατεύματα του NATO να αναπτύσσονται ταχύτερα χάρη στη «Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης» (Rapid Reaction Force)⁶⁸.

3.3. Στοιχεία της κρίσης στο Αφγανιστάν και οι δράσεις των OEF και ISAF

Διαπιστώνουμε συνεπώς, συγκεκριμένα πράγματα τόσο για την OEF, όσο και για την ISAF και την κατάσταση στο Αφγανιστάν. Καταρχήν η OEF ενεπλάκει πιο ενεργά στο Αφγανιστάν από ότι αρχικά είχε φανεί στο στάδιο των αεροπορικών βομβαρδισμών. Η πρόωρη αισιοδοξία ότι οι Ταλιμπάν και η αλ-Κάιντα είχαν νικηθεί δεν είναι πλέον εδραία⁶⁹ μιας και ανακάμπτουν με αποτέλεσμα πέντε χρόνια μετά την έναρξη των επιχειρήσεων οι Αμερικανοί να μην μπορούν να φύγουν από το Αφγανιστάν και η αντίσταση να δυναμώνει. Η δε ISAF, παρά την επιτυχή εξάπλωσή της σε ολόκληρη τη χώρα, αντιμετωπίζει αυξημένη αντίσταση, αλλάζει τους ROEs και όπως σημειώνει το Times Europe η αποστολή της από σταθεροποιητική μετατράπηκε σε πολεμική⁷⁰.

Συνοψίζοντας, στο Αφγανιστάν σοβεί μία κρίση εξουσίας στην οποία σταδιακά ενεπλάκησαν οι OEF και ISAF. Αυτό είναι μία εξέλιξη που συνάδει με το παρακάτω απόσπασμα-προτροπή παλαιότερης έκθεσης του International Crisis Group: «είναι ευρέως αναγνωρισμένο ότι το Αφγανιστάν δεν μπορεί να αφεθεί ως ένα αποτυχημένο κράτος που μπορεί να δώσει καταφύγιο σε τρομοκράτες και να καλλιεργήσει αστάθεια στην περιοχή⁷¹». Το ερώτημα που απομένει είναι, μέχρι πότε θα θεωρείται αυτή η δέσμευση δεδομένη και πότε το Αφγανιστάν θα μπορέσει να «σταθεί μόνο στα πόδια του⁷²»;

⁶⁷ D. Walsh, και R. Norton-Taylor, "UN chief: Nato cannot defeat Taliban by force," *Guardian* (Λονδίνο), 18 Νοεμβρίου, 2006,

<http://www.guardian.co.uk/afghanistan/story/0,,1951222,00.html>; Βλέπε επίσης: A. Akram, "Only a Strong Afghan National Army can secure Afghanistan," *Canadian American Strategic Review*, <http://www.sfu.ca/casr/ft-assem-akram1.htm>.

⁶⁸ CNN.com, "NATO signals new Afghan approach," 29 Νοεμβρίου, 2006, <http://edition.cnn.com/2006/WORLD/europe/11/29/nato.wrap/index.html>; NATO, "NATO boosts efforts in Afghanistan," <http://www.nato.int/docu/update/2006/11-november/e1128a.htm>.

⁶⁹ Βλέπε υποσημείωση 58 παραπάνω.

⁷⁰ J. Graff, "Uncertain Alliance," *Time Europe*, 26 Νοεμβρίου, 2006, <http://www.time.com/time/europe/magazine/printout/0,13155,1562924,00.html>.

⁷¹ International Crisis Group, "Afghanistan and Central Asia: Priorities for Reconstruction and Development," 27 Νοεμβρίου, 2001, <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1431&l=1>.

⁷² «Το Αφγανιστάν δεν είναι ακόμα έτοιμο να σταθεί στα πόδια του». Απόσπασμα από λόγο του Προέδρου Karzai στη Χεράτ (Herat), στο: M. Sedra και P. Middlebrook, "Revisioning the International Compact for Afghanistan," *Foreign Policy in Focus*, <http://www.fpif.org/fpiftxt/2912>; Αξιοσημείωτο είναι το ότι «η διαδικασία της εθνοδόμησης είναι μια μακροπρόθεσμη διαδικασία[...] (και) οι δεσμεύσεις χρειάζεται να μετρούνται με τις δεκαετίες και όχι με τα χρόνια», βλέπε στο ίδιο.

3.4 «Ασφάλεια και ανάπτυξη είναι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος⁷³»

Η αντιμετώπιση όμως, των συγκρούσεων και η παροχή της ασφάλειας απαιτεί μεγαλύτερη προσπάθεια στην καταπολέμηση των τοπικών προβλημάτων και διαφορών που συχνά γίνονται βίαιες και οδηγούν σε ευρύτερα προβλήματα⁷⁴. Για παράδειγμα η ατιμωρησία όσων καταπολεμούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και των εγκληματιών πολέμου⁷⁵ περασμένων εποχών οι οποίοι μάλιστα βρίσκονται σε κάθε επίπεδο της διοίκησης έχει δημιουργήσει ένα αίσθημα ατιμωρησίας που αποτελεί πηγή αστάθειας⁷⁶. Ακόμα, επειδή οι Αφγανοί ακούνε αναφορές για μεγάλα ποσά, ενώ δε βλέπουν αποτελέσματα, αυτό τους οδήγησε σε μια εκστρατεία κατά των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών (ΜΚΟ)⁷⁷.

Σε πρόσφατη απόφασή του ο Αφγανός Πρόεδρος Hamid Karzai έφτασε στο σημείο να ζητήσει από τις ΟΕΦ και ISAF να σταματήσουν να ερευνούν σπίτια απλών Αφγανών πολιτών δίχως προηγούμενη κυβερνητική έγκριση⁷⁸. Αναφορικά δε με την καλλιέργεια οπίου και τη διακίνησή του, έχει φθάσει σε υψηλά επίπεδα αγγίζοντας το 87% της παγκόσμιας προσφοράς και συμπεριλαμβάνει υπαλλήλους σε κάθε επίπεδο της διοίκησης. Το θλιβερό αυτό γεγονός αποτελεί συγχρόνως τόσο πηγή όσο και σύμπτωμα της αστάθειας που επικρατεί⁷⁹. Πολύ σημαντικό πρόβλημα δημιουργεί και η ίδια η λειτουργία της ΟΕΦ στο βαθμό που χρηματοδοτεί και χρησιμοποιεί ανεπίσημες πολιτοφυλακές ισχυροποιώντας τους σχετικούς διοικητές που με τη σειρά τους αντιστέκονται στην κεντρική εξουσία⁸⁰. Υπάρχουν συνάμα, σημαντικές διαφορές σχετικά με τη γη και το νερό, τις διαφορετικές εθνότητες, τα πολιτικά κόμματα και τις διάφορες οικογένειες⁸¹.

Μολονότι όλα αυτά έλκουν λιγότερη προσοχή από ότι η απειλή των ανταρτών Ταλιμπάν, είναι σημαντικά διότι δημιουργούν ένα περιβάλλον ανασφάλειας το οποίο καταστρέφει την ποιότητα ζωής των πολιτών και υπονομεύει τη νομιμότητα της Αφγανικής κυβέρνησης. Οι ντόπιοι διοικητές συχνά εκμεταλλεύονται αυτές τις διαφορές για να ενδυναμώσουν την εξουσία τους, αποδυναμώνοντας όμως, την εξουσία της κεντρικής εξουσίας⁸². Το αποτέλεσμα είναι μια αντίφαση μεταξύ της ασφάλειας και της ανάπτυξης, ένα ανασφαλές τοπίο που δεν εμπνέει επαρκή εμπιστοσύνη για οικονομική ανάπτυξη, η περιορισμένη νομιμοποίηση του κράτους λόγω της διαφθοράς και των πολεμάρχων και η αμφισβήτηση του ρόλου της διεθνούς βοήθειας.

3.5. Η αποστολή του ΟΗΕ στο Αφγανιστάν (UNAMA) και η διεθνής βοήθεια

Η UNAMA εγκαθιδρύθηκε στις 28 Μαρτίου 2002 με το ψήφισμα 1401 του ΣΑ και είναι μια πολιτική αποστολή υποστηριζόμενη από το τμήμα του ΟΗΕ για της ειρηνευτικές αποστολές. Η αρχική της εντολή βάσει της Συμφωνίας της Βόννης αφορούσε την ανοικοδόμηση και την εθνική συμφιλίωση. Στις 23 Μαρτίου του 2006 αυτό άλλαξε. Αποστολή της είναι να παρέχει πολιτικές και στρατηγικές συμβουλές για την ειρηνευτική διαδικασία,

⁷³ J. de H. Scheffer, "Μια πολιτική και στρατιωτική συνεργασία," *Βήμα* (Αθήνα), 7 Δεκεμβρίου, 2006.

⁷⁴ International Crisis Group, "Peacebuilding in Afghanistan," 29 Σεπτεμβρίου, 2003, <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=2293&l=1>.

⁷⁵ Human Rights Watch, "World Report 2007: Afghanistan. Events of 2006," <http://hrw.org/englishwr2k7/docs/2007/01/11/afghan14863.htm>.

⁷⁶ Βλέπε υποσημείωση 38 παραπάνω.

⁷⁷ Βλέπε υποσημείωση 6 παραπάνω: 175.

⁷⁸ Βλέπε υποσημείωση 57 παραπάνω.

⁷⁹ Βλέπε υποσημείωση 38 παραπάνω; Βλέπε επίσης: N. Grono, και J. Nathan, "Not too late for Afghanistan," 17 Αυγούστου, 2006, *International Crisis Group*. <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=4349&l=1>.

⁸⁰ International Crisis Group, "Afghanistan: Getting Disarmament Back on Track," 23 Φεβρουαρίου, 2005, <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3290&l=1>.

⁸¹ Βλέπε υποσημείωση 74 παραπάνω.

⁸² Ibid.

να παρέχει καλές υπηρεσίες, να βοηθά την Αφγανική κυβέρνηση στην εφαρμογή του Συμφώνου του Αφγανιστάν, να προωθεί τα ανθρώπινα δικαιώματα, να παρέχει τεχνική υποστήριξη και να διοικεί την ανθρωπιστική βοήθεια, αποκατάσταση, ανοικοδόμηση και αναπτυξιακή δράση του ΟΗΕ σε συνδυασμό με την κυβέρνηση⁸³. Διαμεσολαβεί ακόμα στην επίλυση μακροχρόνιων φυλετικών διαφορών και υποστηρίζει την προσπάθεια του Αφγανιστάν να πετύχει τους στόχους της χιλιετίας που έθεσε⁸⁴.

Ένα άλλο πρόγραμμα που λειτουργεί και το διαχειρίζεται ο ΟΗΕ με το Αναπτυξιακό του Πρόγραμμα (UNDP)⁸⁵ και με την OEF και την ISAF είναι αυτό του Αφοπλισμού, Αποστράτευσης και Επανενσωμάτωσης (DDR), γνωστό και ως Πρόγραμμα Νέας Αρχής για το Αφγανιστάν (ANBP)⁸⁶. Μέχρι τον Ιούνιο του 2005 είχαν αφοπλιστεί περίπου 60.000 πρώην μαχητές, οι πιο πολλοί εκ των οποίων έλαβαν ή λαμβάνουν εκπαίδευση για τον τομέα της γεωργίας ή για τον τομέα των επιχειρήσεων⁸⁷. Στα μέσα του 2005 άρχισε το επόμενο πρόγραμμα Διάλυσης των Παράνομων Εξοπλισμένων Ομάδων (DIAG)⁸⁸.

Επίσης, με τη συνεργασία ΟΗΕ, OEF και ISAF εκπαιδεύτηκαν 25.000⁸⁹ στρατιώτες του Νέου Αφγανικού Στρατού και αναμένεται να φτάσουν τους 47.000 ως το Σεπτέμβριο του 2007, τρία χρόνια μπροστά από τον προγραμματισμό⁹⁰.

Το UNDP διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο και στη δημιουργία της αστυνομίας από το Υπουργείο των Εσωτερικών. Το Μάιο του 2002 εγκαθίδρυσε ένα Ταμείο για το Νόμο και την Τάξη [Law and Order Trust Fund for Afghanistan (LOTFA)] ώστε να μπορεί η αστυνομία να λειτουργεί σε ολόκληρη τη χώρα⁹¹. Περίπου 56.000 από τους 62.000 Αφγανούς αστυνομικούς που προβλέπει το πρόγραμμα εκπαιδεύτηκαν, αλλά εξακολουθούν να αποτελούν πηγή ανασφάλειας, παρά προστασίας της κοινότητας⁹². Ένα επιπλέον Ταμείο δημιουργήθηκε για υποστήριξη των προγραμμάτων καταπολέμησης των ναρκωτικών⁹³, ενώ και ο δικαστικός τομέας⁹⁴ χρειάζεται ενίσχυση.

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες [United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)] έχει βοηθήσει από το 2002 τον επαναπατρισμό 2.8 εκατομμυρίων Αφγανών που βρίσκονταν στο Πακιστάν. Παρ' όλα αυτά εκτιμάται ότι ακόμα 2.4 εκατομμύρια άνθρωποι παραμένουν στο Πακιστάν και δε θέλουν να επιστρέψουν διότι, όπως υποστηρίζουν, δεν έχουν γη, στέγη, δουλειά και αισθάνονται ανασφαλείς⁹⁵.

Ένα άλλο Ταμείο το οποίο αναδεικνύεται σε βασικό όργανο χρηματοδότησης του επαναλαμβανόμενου ελλείμματος του Αφγανιστάν και σημαντική πηγή παροχής τεχνικής βοήθειας και επενδυτικής στήριξης είναι το Ταμείο Ανοικοδόμησης του Αφγανιστάν που διοικείται από την Παγκόσμια Τράπεζα (WB) και εποπτεύεται από την Αναπτυξιακή Τράπεζα της Ασίας, την Ισλαμική Αναπτυξιακή Τράπεζα και την WB. Το Σεπτέμβριο του 2006 μάλιστα, οι 25 δωρητές εγγυήθηκαν \$1.7 δις, εκ των οποίων τα \$1.4 δις. έχουν ήδη παραληφθεί,

⁸³ United Nations Assistance Mission in Afghanistan, "Overview," <http://www.unama-afg.org/about/overview.htm> (πρόσβαση 17 Μαρτίου, 2007).

⁸⁴ United Nations, "Afghanistan: Beyond the Bonn Agreement," http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/pub/year_review05/PDFs/other_peace_operations.pdf.

⁸⁵ Βλέπε υποσημείωση 82 παραπάνω.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Βλέπε υποσημείωση 84 παραπάνω.

⁸⁸ Βλέπε υποσημείωση 38 παραπάνω.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Βλέπε υποσημείωση 84 παραπάνω.

⁹¹ United Nations Development Programme, "United Nations Development Programme-Afghanistan," http://www.undp.org.af/about_us/overview_undp_afg/sbgs/prj_law_order.htm.

⁹² Βλέπε υποσημείωση 38 παραπάνω.

⁹³ Βλέπε υποσημείωση 6 παραπάνω: 183.

⁹⁴ Βλέπε υποσημείωση 38 παραπάνω.

⁹⁵ W. Spindler, "Registration of Afghans in Pakistan tops 1-million mark," *United Nations High Commissioner for Refugees. The UN Refugee Agency*, <http://www.unhcr.org/news/NEWS/4587c4d5e.html>.

\$860 δις. δαπανήθηκαν για τα πάγια έξοδα της GOA και \$214 δις. ξοδεύτηκαν σε επενδυτικά σχέδια⁹⁶.

Άλλα προγράμματα και ΜΚΟ που προσφέρουν ανθρωπιστική βοήθεια στο Αφγανιστάν είναι το πρόγραμμα του ΟΗΕ για την παγκόσμια διατροφή (The United Nations World Food Programme), ο ΜΚΟ «Focus Humanitarian Assistance» (FOCUS), οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα, η Action Against Hunger⁹⁷, η CARE, και U.S. Agency for International Development. Σημαντική βοήθεια προσέφερε βεβαίως και το ετήσιο Αναπτυξιακό Forum για το Αφγανιστάν⁹⁸ που έλαβε χώρα πρώτη φορά το 2002 και όπου γίνεται η ανασκόπηση της ανάπτυξης του Αφγανιστάν και αναπτύσσονται οι προτεραιότητες του ώστε να προσφερθεί οικονομική βοήθεια.

Όλα αυτά έγιναν στο πλαίσιο της διαδικασίας της Συμφωνίας της Βόννης που ολοκληρώθηκε⁹⁹ με τις βουλευτικές και επαρχιακές εκλογές του 2005. Παρ' όλη όμως την πρόοδο¹⁰⁰ στο Αφγανιστάν, η παρούσα κατάσταση εξακολουθεί να είναι επισφαλής¹⁰¹. Γι' αυτό ακριβώς, οι διεθνείς δρώντες έχουν δεχτεί κριτική για την έλλειψη αποτελεσματικού συντονισμού¹⁰² και δέσμευσης¹⁰³ στην ανοικοδόμηση και διαχείριση της κρίσης¹⁰⁴ του Αφγανιστάν. Η διεθνής βοήθεια θα είναι απαραίτητη για πολλά χρόνια ακόμα και αυτό δεν πρέπει να λησμονείται. Τούτο το αναγκαίο δεν είναι όμως αυτονόητο είτε διότι δεν υπάρχει πάντα η θέληση να εκπληρωθούν οι υποχρεώσεις¹⁰⁵, είτε διότι αφενός οι πόροι και τα στρατεύματα δεν είναι απεριόριστα, αφετέρου οι απαιτήσεις βαίνουν αυξανόμενες αν αναλογιστούμε τις σύγχρονες κρίσεις στα Βαλκάνια, στο Λίβανο, στο Ιράκ και αλλού.

Έτσι λοιπόν, τον Ιανουάριο του 2006 έλαβε χώρα η Σύνοδος του Λονδίνου¹⁰⁶ και αποφασίστηκε η δέσμευση της διεθνούς κοινότητας με το πενταετές «Σύμφωνο του Αφγανιστάν¹⁰⁷», στο οποίο έχουν τεθεί συγκεκριμένοι στόχοι που βασίζονται στους τέσσερις πυλώνες που ανέφερε ο Πρόεδρος Karzai¹⁰⁸: ασφάλεια, διακυβέρνηση, κράτος δικαίου, και ανθρώπινα δικαιώματα, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, και καταπολέμηση των ναρκωτικών.

⁹⁶ World Bank, "Afghanistan Reconstruction Trust Fund," <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/SOUTHASIAEXT/AFGHANISTANEXTN/0,,contentMDK:20152008~pagePK:141137~piPK:217854~theSitePK:305985,00.html>.

⁹⁷ Wikipedia, s.v. "War in Afghanistan 2001-present."

http://en.wikipedia.org/wiki/2001_war_in_Afghanistan.

⁹⁸ Afghanistan Development Forum 2007, "Overview of the Afghanistan Development Forum 2005," <http://www.adf.gov.af/resources/ADF%20theme%20overview.pdf>.

⁹⁹ Βλέπε υποσημείωση 72 παραπάνω.

¹⁰⁰ Remarks C. Rice, "Remarks at the Afghanistan Compact Meeting," *U.S. Department of State*, 31 Ιανουαρίου, 2006, <http://www.state.gov/secretary/rm/2006/60098.htm>; Ibid.

¹⁰¹ Βλέπε υποσημείωση 38 παραπάνω.

¹⁰² Βλέπε υποσημείωση 6 παραπάνω: 176 και 179.

¹⁰³ Βλέπε υποσημείωση 81 παραπάνω.

¹⁰⁴ Βλέπε υποσημείωση 70 παραπάνω.

¹⁰⁵ Βλέπε υποσημείωση 6 παραπάνω: 182.

¹⁰⁶ U.K. Foreign and Commonwealth Office, "London Conference on Afghanistan," <http://www.fco.gov.uk/servlet/Servlet?pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1132599285324>.

¹⁰⁷ United Nations Assistance Mission in Afghanistan, "The Afghanistan Compact," 1 Φεβρουαρίου, 2006, <http://www.unama-afg.org/news/londonConf/docs/06jan30-AfghanistanCompact-Final.pdf>; Η δέσμευση της διεθνούς κοινότητας για ανοικοδόμηση στην επόμενη πενταετία ανέρχεται στα \$10,5 δις., στο: World Bank, "Afghanistan Country Overview 2006," <http://www.worldbank.org.af/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/SOUTHASIAEXT/AFGHANISTANEXTN/0,,contentMDK:20154015~menuPK:305992~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:305985,00.html>.

¹⁰⁸ Radio Free Europe. Radio Liberty, "Analysis: How Solid Is The New 'Afghanistan Compact?'," 3 Φεβρουαρίου, 2006, <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/02/421fed0a-07a6-4eb9-bd05-c103f7e650fa.html>.

4. Διδάγματα

Από τις πολεμικές επιχειρήσεις και την κρίση στο Αφγανιστάν μπορούμε να εξάγουμε συγκεκριμένα συμπεράσματα και διδάγματα. Καταρχήν, διαπιστώσαμε τις δυσκολίες της ανοικοδόμησης ενός κράτους και τις ελλείψεις συνοχής και αποτελεσματικότητας των υπάρχοντων διεθνών θεσμών και των επιχειρήσεών τους, που το Υψηλό «Πάνελ» του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ επιθυμούσε να επισημάνει μέσω των «ενοποιημένων αποστολών»¹⁰⁹.

Δεύτερο, η διεθνώς χρηματοδοτούμενη εθνική ανοικοδόμηση προκαλεί πολιτικές συγκρούσεις¹¹⁰ και ειδικά σε χώρες που προέρχονται από έναν παρατεταμένο εμφύλιο πόλεμο.

Τρίτο, αναδείχθηκαν τα προβλήματα του NATO¹¹¹, όπως οι ελλείψεις στρατιωτικού προσωπικού και οι δυσκολίες που προκαλούν οι διαφορετικοί κανόνες συμμετοχής κάθε εθνικής δύναμης.

Τέταρτο, παρουσιάστηκε το λεγόμενο πρόβλημα της «διπλής νομιμοποίησης» όπου από τη μία μεριά η OEF «κυνηγούσε» του Ταλιμπάν και την αλ-Κάιντα με τη βοήθεια των οπλαρχηγών και από την άλλη η ISAF επιχειρούσε να προφυλάξει την κεντρική διοίκηση από την πίεση που ασκούν οι οπλαρχηγοί¹¹².

Πέμπτο, όταν οι στρατιωτικές δυνάμεις των ΗΠΑ χρησιμοποιούνται για την αλλαγή καθεστώτων και τη σταθεροποίηση χωρών¹¹³, τότε οι πολεμικές επιχειρήσεις περιλαμβάνουν δύο διαστάσεις: τη νίκη στον πόλεμο και τη νίκη στην ειρήνη¹¹⁴. Οι νικηφόρες μάχες μπορεί να χάσουν τη σημασία τους δίχως εξίσου δέσμευση στη σταθερότητα και στην εθνική ανοικοδόμηση της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, η κυβέρνηση Bush δεν σκόπευε να εμπλακεί σε εθνική ανοικοδόμηση, αλλά χρειαζόταν μία στρατηγική εξόδου η οποία θα ήταν εφικτή εφόσον ισχυροποιούνταν θεσμικά το Αφγανιστάν¹¹⁵.

Έκτο, αναδείχθηκε το λεγόμενο Αφγανικό Μοντέλο Πολέμου, δηλαδή αεροπορική ισχύς σε συνδυασμό και με στοχοθέτηση από ειδικές δυνάμεις που δρουν στο έδαφος και βοηθούν ντόπιες δυνάμεις. Το μοντέλο έχει δείξει τη χρησιμότητά του, αλλά εξακολουθεί να είναι αμφιλεγόμενη η αποτελεσματικότητά του και το αν μπορεί να υιοθετηθεί σε άλλες περιπτώσεις και πως¹¹⁶.

Έβδομο, η σταθερή και ανεμπόδιστη ύπαρξη πληροφοριών για την επιτυχή έκβαση των επιχειρήσεων παραμένει κρίσιμη και απαιτεί συνδέσμους στο έδαφος¹¹⁷.

Όγδοο, οι ΗΠΑ είναι τόσο μεγάλες που τα σημαντικά προβλήματα δεν μπορούν να λυθούν δίχως αυτές, αλλά δεν είναι τόσο μεγάλες ώστε να μπορούν να τα λύσουν μόνες τους. Το συμπέρασμα ότι η μονομέρεια είναι αποτελεσματική και η τρομοκρατία λύνεται με στρατιωτικά μέσα είναι εσφαλμένο¹¹⁸.

Ένατο, η δημόσια διπλωματία, η προπαγάνδα, ο πόλεμος των ιδεών αφενός δεν έχουν απεριόριστες δυνατότητες, αφετέρου δεν έχουν την ίδια επιτυχία όπως είχαν κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Ο Richard Holbrooke γράφει χαρακτηριστικά στην *Washington Post* τον Οκτώβριο του 2001 και καθιστά ξεκάθαρο το επιχείρημα δεδομένων των σχετικών προσπαθειών των ΗΠΑ και της περιορισμένης τους επιτυχίας: «How can a man

¹⁰⁹ Βλέπε υποσημείωση 6 παραπάνω: 176 και 179.

¹¹⁰ Ibid., 184.

¹¹¹ H. Dale, "NATO in Afghanistan: A Test Case for Future Missions," *The Heritage Foundation*, <http://www.heritage.org/Research/MiddleEast/bg1985.cfm>.

¹¹² Ibid., 178-179.

¹¹³ Βλέπε Z. Khalilzad, "Ten Lessons for Nation-Building," *inthenationalinterest.com*, (18 Ιουλίου, 2005), <http://inthenationalinterest.com/Articles/July%202005/July2005Khalilzad.html>.

¹¹⁴ B. Scowcroft και S. R. Berger, "In the Wake of War," *The National Interest*, no. 81 (Φθινόπωρο 2005).

¹¹⁵ Ibid., 184, 185.

¹¹⁶ Βλέπε υποσημείωση 35 παραπάνω: 124-160; βλέπε υποσημείωση 33 παραπάνω; και βλέπε υποσημείωση 32 παραπάνω: 61-88.

¹¹⁷ Βλέπε υποσημείωση 33 παραπάνω.

¹¹⁸ J. S. Nye, "Lessons From Afghanistan," *Boston Globe*, 16 Μαρτίου, 2002.

in a cave outcommunicate the world's leading communications society?¹¹⁹».

Δέκατο, διαπιστώνεται μια διασύνδεση των παραδοσιακών απειλών ασφαλείας με άλλα ζητήματα¹²⁰.

- I. η ανεπίσημη βία μπορεί να είναι και παγκοσμιοποιημένη και έχει τη δυνατότητα να πλήξει το έδαφος των χωρών που στοχεύει από πολύ μακριά¹²¹.
- II. αναδείχθηκε μία σχέση ανάμεσα στην ανθρωπιστική επέμβαση και στο (έμμεσο) συμφέρον αυτοάμυνας. Εάν τα κράτη είχαν αναγνωρίσει ότι είχαν ένα γενικό συμφέρον να αποτρέψουν την εξάπλωση της βίας και της καταπίεσης στο Αφγανιστάν και υιοθετούσαν μια διαφορετική πολιτική, τότε είναι απίθανο ότι το Αφγανιστάν θα είχε μετατραπεί σε ασφαλές καταφύγιο για τον Osama bin Laden και την αλ-Κάεντα¹²².
- III. οι τραγικές ηθικές συνέπειες ταξιδεύουν όταν αφήνουμε κράτη να καταλύονται από τη βία και την αταξία¹²³.

Εντέκατο, η διεθνής πολιτική ούτε μεταλλάχθηκε, ούτε πρόκειται για έναν τρίτο παγκόσμιο πόλεμο, ούτε η πολιτική των ΗΠΑ άλλαξε ριζικά, μολονότι έχει διαφοροποιηθεί¹²⁴.

¹¹⁹ Για περισσότερα βλέπε στο L. Kennedy και S. Lucas, "Enduring Freedom: Public Diplomacy and U.S. Foreign Policy," *American Quarterly* 57, no. 2 (2005): 309-333. Το αφήνω αμετάφραστο για να αποδώσω πλήρως το συμπυκνωμένο νόημα της φράσης.

¹²⁰ R. O. Keohane, "The globalization of informal violence, theories of world politics, and "the Liberalism of fear", στο *Understanding September 11*, επιμ. C. Calhoun, P. Price και A. Timmer, (New York: The New Press, 2002). Ο Wheeler προχωράει ακόμα παραπέρα από τον Keohane και υποστηρίζει ότι ο τομέας ασφαλείας σε παγκόσμια κλίμακα είναι ενιαίος, βλέπε στο N. Wheeler, "Humanitarian intervention after September 11, 2001," στο *Just Intervention*, επιμ. A. Lang, 209 (Washington D.C.: Georgetown University Press, 2003).

¹²¹ Keohane, "The globalization of informal violence,".

¹²² Wheeler, "Humanitarian intervention," 209-210. Βλέπε σχετικά και στο St. Krasner και C. Pascual, "Addressing State Failure," *Foreign Affairs*, (Ιούλιος/Αύγουστος, 2002), <http://www.foreignaffairs.org/20050701faessay84411/stephen-d-krasner-carlos-pascual/addressing-state-failure.html>. Ο Camus στο άρθρο του «Τρομοκρατία και καταστολή», στην εφημερίδα L'Express στις 9 Ιουλίου 1955 αναφέρεται στο ζήτημα αυτό μα και δίνει έμφαση στο ρόλο του λαού και στη δυναμική που αναπτύσσουν οι καταστάσεις με αποτέλεσμα όχι μόνο να επιδεινώνονται, αλλά και να αλλάζουν οι εφικτοί τρόποι επίλυσης. Ειδικότερα γράφει: «Εδώ και τριάντα χρόνια, είναι αλήθεια, υποσχεθήκαμε στους Άραβες λαγούς με πετραχήλια και δεν κάναμε σχεδόν τίποτα. Την εποχή του σχεδίου Μπλουμ-Βιολέτ, το 1936, οι ουλεμάδες, σήμερα εθνικιστές, είχαν ως ύστατη διεκδίκηση την ένταξη.[...] Η αντίδραση των Γάλλων τη Αλγερίας υπήρξε όμως τόσο έντονη που το σχέδιο δεν έφτασε ποτέ στη Βουλή.[...] Όταν επτά χρόνια αργότερα, ύστερα από έναν δεύτερο πόλεμο και έναν άλλο φόρο αίματος, η νομοθεσία της προσωρινής κυβέρνησης επανεξέτασε τα πιο ουσιώδη σημεία του σχεδίου, ήταν πολύ αργά, κανείς δεν ήθελε πλέον την ένταξη.» στο A. Καμύ, *Σκέψεις για την τρομοκρατία* (Αθήνα: Καστανιώτη, 2003), 116.

¹²³ Wheeler, "Humanitarian intervention," 209.

¹²⁴ Βλέπε υποσημείωση 2 παραπάνω: 58-82; Βλέπε υποσημείωση 19 παραπάνω, Βλέπε υποσημείωση 32 παραπάνω: 61-88; Βλέπε υποσημείωση 9 παραπάνω; O. Roy, *Οι αυταπάτες της 11ης Σεπτεμβρίου. Στρατηγική και τρομοκρατία* (Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2003), 19. Βλέπε επίσης K. Booth και T. Dunne, επιμ., *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order* (Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2002); και C. Calhoun, P. Price και A. Timmer, επιμ., *Understanding September 11* (New York: The New Press, 2002) ειδικά τα άρθρα των Keohane, Waltz και Gray. Παρά τις διαφορετικές τους απόψεις, σε μεγάλο βαθμό συμφωνούν ότι πολλά πράγματα παραμένουν σταθερά στη διεθνή πολιτική μετά την 9.11. Συγχρόνως βέβαια, παραμένουν σταθεροί στις απόψεις τους. Τελικά μάλλον η 9.11 ερμηνεύθηκε από πολλούς επιστήμονες, σε μεγάλο βαθμό, έτσι όπως ήταν προδιατεθειμένοι να την ερμηνεύσουν και συνεπώς τους οδήγησε να ενδυναμώσουν τις απόψεις τους. Κάτι σχετικό αναφέρει και ο Jervis στο *American Foreign Policy*.

Επίλογος

Η περίπτωση του Αφγανιστάν περιλαμβάνει στοιχεία τόσο πολέμου όσο και διαχείρισης κρίσης¹²⁵. Το ερώτημα στο οποίο επιχειρήσαμε να απαντήσουμε πράγματι έχει τη δική του σημασία, διότι καταδείξαμε το διφυές ή έστω τη χρησιμότητα των πολεμικών επιχειρήσεων σε συνδυασμό με τη διαχείριση κρίσεων για τη σταθεροποίηση μιας χώρας όταν γίνεται επέμβαση αλλαγής καθεστώτος¹²⁶.

Μέσα από αυτήν την ανάλυση όμως, είχαμε την ευκαιρία να δούμε να αναδεικνύονται σημαντικά ζητήματα τα οποία απασχολούν τους μελετητές των Διεθνών Σχέσεων, της Στρατηγικής και της Πολιτικής Επιστήμης και είναι τα εξής: ηγεμονικές συμπεριφορές, αποτυχημένα κράτη¹²⁷, αντιμετώπιση της τρομοκρατίας (όπως την εννοούν στην εποχή μας οι ΗΠΑ), επιλογή τρόπου αντιμετώπισής της και ερμηνείες της συγκεκριμένης επιλογής, διασύνδεση εσωτερικής και διεθνούς πολιτικής¹²⁸, η επίδραση της αξίας της ανθρωπιστικής επέμβασης στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής¹²⁹, πολιτικά δικαιώματα, σημεία σύγκλισης και απόκλισης Ευρωπαίων και Αμερικανών¹³⁰, εμφύλιος και ανταρτοπόλεμος, χρηστή διακυβέρνηση, νομιμοποίηση, εθνική ανοικοδόμηση (εκδημοκρατισμός και προβλήματα αναδυόμενων δημοκρατιών¹³¹) και η κρίση εξουσίας¹³² που μπορεί να προκαλέσει και φυσικά αυτό που ο Klausowitz¹³³ ονομάζει τριβή και ομίχλη του πολέμου.

Ολοκληρώνοντας την εργασία μας θα συνοψίσουμε τη σημερινή κατάσταση στο Αφγανιστάν βασιζόμενοι στην τελευταία έκθεση του ΜΚΟ Human Rights Watch¹³⁴ που συνάδει και με τα δικά μας ευρήματα: Καθώς οι δυνάμεις της ISAF τελικά επεκτάθηκαν σε όλη τη χώρα, οι αναταραχές που αντιμετώπιζαν στο Νότιο και Νοτιοανατολικό Αφγανιστάν κλιμακώθηκαν σε πολεμική αντιπαράθεση με τον ΟΗΕ να εκτιμά ότι, εκτός από τα πολλά θύματα, έχουν εκτοπιστεί περί τους 80.000 ανθρώπους. Σε άλλα σημεία της χώρας, οι Αφγανοί συχνά υπόκεινται κακοποιήσεις και καταπίεση από τοπικούς οπλαρχηγούς και εθνοφρουρές, οι περισσότεροι εκ των οποίων φαινομενικά συμμαχούν με την κυβέρνηση. Σε όλη τη χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της Kabul, οι Αφγανοί είναι απογοητευμένοι από τον ανεπαρκή και φτωχό συντονισμό της διεθνούς βοήθειας για ασφάλεια και χρηματοδότηση. Υποφέρουν ακόμα, από την κακή διοίκηση και διαφθορά της κυβέρνησης του Προέδρου Hamid Karzai, ο οποίος συχνά δεν είχε είτε τη θέληση είτε την ικανότητα να προστατέψει τα δικαιώματα των πολιτών.

Η σημασία όμως και η επικινδυνότητα της κατάστασης, καθώς επίσης η πίεση χρόνου

¹²⁵ Στις αντιπαραθέσεις της εποχής μας, γράφει ο Michael Howard, οι πολεμικές επιχειρήσεις και η διατήρηση της ειρήνης δεν μπορούν να διαχωριστούν. Η διεξαγωγή του ενός καθορίζει την επιτυχία του άλλου. Βλέπε στο Howard, "A Long War," 13.

¹²⁶ Φυσικά, η εξαγωγή αποτελεσμάτων που βασίζονται μόνο στην ανάλυση της κρίσης του Αφγανιστάν, η οποία μάλιστα ακόμα δεν έχει ολοκληρωθεί είναι προβληματική. Για μια διαφορετική άποψη που ισχυρίζεται ότι «η εθνοδόμηση με στρατιωτική ισχύ δεν είναι μια συνεκτική, αμυντική πολιτική. Δε βασίζεται σε καμία θεωρία, δεν έχει καμία αποδεδειγμένη τεχνική ή μεθοδολογία και δεν υπάρχουν ειδικοί που ξέρουν πως να το κάνουν. Η εμπειρία δείχνει ότι συνήθως αποτυγχάνει, και ακόμα και όταν φαίνεται να πετυχαίνει, το θετικό αποτέλεσμα οφείλεται στην ιστορική εξέλιξη και στην τοπική πολιτική κουλτούρα σε σχέση με οτιδήποτε έχουν ίσως κάνει όσοι ασχολούνται με την εθνική ανοικοδόμηση», βλέπε στο J. Payne, "Deconstructing Nation Building," στο *International Politics. Enduring Concepts and Contemporary Issues*, 8^η εκδ., επιμ. R. J. Art και R. Jervis, 490-494 (New York: Pearson, 2007).

¹²⁷ Krasner και Pascual, "Addressing State Failure,".

¹²⁸ Keohane, "The globalization of informal violence,".

¹²⁹ Wheeler, "Humanitarian intervention," 208.

¹³⁰ L. Freedman, "The Transatlantic Agenda: Vision and Counter-Vision," *Survival* 47, no. 4 (2005-06): 19-38..

¹³¹ Για γόνιμες αναλύσεις βλέπε: F. Zakaria, *The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad* (W. W. Norton & Company, New York, 2004); Ed. Mansfield και J. Snyder, *Electing to Fight: Why Emerging Democracies Go to War* (The MIT Press, Cambridge, Mass., 2007).

¹³² Βλέπε υποσημείωση 6 παραπάνω: 184.

¹³³ P. Paret, επιμ., *Οι Δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής* (Τουρική, Αθήνα, 2004).

¹³⁴ Human Rights Watch, "World Report 2007".

που υπάρχει, θα γίνουν καλύτερα κατανοητά εάν προσθέσουμε και τα λόγια ενός Αφγανού καταστηματούχου που πριν λίγο καιρό δήλωνε:

«Όταν είδαμε τους Ταλιμπάν να φεύγουν και τους ξένους στρατιώτες να έρχονται ήμαστε γεμάτοι ελπίδα [...]. Τα προβλήματά μας ολοένα και χειροτερεύουν. Δεν ενδιαφερόμαστε πια για την ανοικοδόμηση. Δε θέλουμε σχολεία και κτίρια. Το μόνο που θέλουμε είναι ειρήνη¹³⁵».

Προτού κλείσουμε το κείμενό μας, οφείλουμε να αναφέρουμε, έστω ακροθιγώς, ένα ακόμα θύμα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας που συχνά παραμελούμε, μολονότι απαιτεί τη δέουσα προσοχή, τα πολιτικά δικαιώματα. Η Lisa Anderson¹³⁶ σημειώνει ότι η λαχτάρα για βεβαιότητα, ομοφωνία και «ηθική καθαρότητα» στο φως της 9.11 είναι κατανοητή. Αυτό όμως, που ισχύει για την τρομοκρατία ισχύει και για την απάντηση σε αυτήν. Το μήνυμα γίνεται ακόμα πιο ξεκάθαρο λίγο παρακάτω, όπου παρατίθεται ο Joe Stork¹³⁷: μερικά μέσα ποτέ δεν είναι δικαιολογημένα, όποιος και αν είναι ο σκοπός. Αν ο Αμερικάνικος φιλελευθερισμός είναι ένα θύμα της 9.11, αυτό θα είναι περισσότερο αποτέλεσμα των «φίλων πυρών» παρά των εχθρικών επιθέσεων. Αυτό ας το αναλογιστούμε κάθε φορά που είμαστε πρόθυμοι να θυσιάσουμε τα πολιτικά μας δικαιώματα προς όφελος της ασφάλειας, αλλά και για να παρατηρήσουμε τα σημεία όπου η διεθνής πολιτική εφάπτεται με την πολιτική επιστήμη¹³⁸.

Εδώ βέβαια, «τέμνονται» και τα πολιτικά δικαιώματα με τις διαφορετικές αντιτρομοκρατικές προσεγγίσεις, τη δύναμη του ισχυρού, το φόβο και την τραγωδία. Ας δούμε πως και έτσι να κλείσουμε αυτόν τον κύκλο σκέψεων!

Η Ευρώπη επί δεκαετίες έχει μάθει να ζει με το φόβο της τρομοκρατίας υιοθετώντας μια διαφορετική αντιτρομοκρατική προσέγγιση (τόσο όσον αφορά τα πολιτικά δικαιώματα, αλλά και γενικότερα). Οι ΗΠΑ μπορεί να έχουν κάποια μαθήματα να πάρουν από τους Ευρωπαίους, όπως γράφει ο Michael Howard¹³⁹. Αυτό όμως, είναι μια εκτενής συζήτηση που μπορεί να καλυφθεί σε άλλο πόνημα. Επομένως, θα αρκестούμε να σημειώσουμε που συναντώνται η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ο φόβος, η ισχύς και η τραγωδία.

Καταρχήν και ενδεικτικά μόνο, αναφέρουμε ότι υπάρχουν στοιχεία φόβου που χαρακτηρίζουν την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, όπως αναδεικνύεται μέσα από τη φράση του Προέδρου Bush στην ομιλία του στο Cincinnati στις 7 Οκτωβρίου του 2002, όπου δικαιολογώντας την ανάγκη για αλλαγή καθεστώτος στο Ιράκ (μία αιτία ήταν η καταπολέμηση της τρομοκρατίας) είπε ότι «Δε θα ζούμε με φόβο¹⁴⁰». Η δε σχέση του φόβου με την ισχύ έγκειται στο ότι, ο φόβος σε συνδυασμό με τα δομικά αίτια¹⁴¹ εξηγούν τη σθεναρή αντίδραση των ΗΠΑ. Εντούτοις, εκεί ακριβώς διαπιστώνουμε και την τραγικότητα της Αμερικής.

Το αναφέρει άλλωστε και ο σπουδαίος αμερικανός συγγραφέας William Styron σε

¹³⁵ A. Loyd και T. Luddin, "Οι Ταλιμπάν χτυπούν την πόρτα της Καμπούλ," *Βήμα* (αναδημοσίευση από τους Times) (Αθήνα), 19 Νοεμβρίου, 2006.

¹³⁶ L. Anderson, "Shock and Awe," 324-5.

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Ο Andrew Linklater γράφει ακόμα πιο ευρύτερα και υποστηρίζει ότι «αυτό αφορά τη διασφάλιση ότι οι ανθρώπινες αξίες δε συμβιβάζονται στον αγώνα κατά του μη φιλελευθερισμού και τη διατήρηση- ειδικά σε περιόδους κρίσεως- του κοσμοπολίτικου ιδανικού ενός κόσμου που εξελίσσεται γύρω από την εξάλειψη του περιττού ανθρώπινου πόνου», βλέπε στο A. Linklater, "Unnecessary Suffering," στο *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order*, επιμ. K. Booth και T. Dunne, 312 (Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2002).

¹³⁹ Βλέπε υποσημείωση 17 παραπάνω.

¹⁴⁰ Βλέπε υποσημείωση 19 παραπάνω: 55. Ο Robert Jervis σχολιάζει: Αν ερμηνεύσουμε τη φράση κυριολεκτικά δε βγάζει νόημα. Δυστυχώς, ο φόβος είναι συχνά καλά εμπεδωμένος. Αυτό που καταδεικνύει είναι μία κατανοητή επιθυμία για έναν ασφαλέστερο κόσμο, παρά το γεγονός ότι οι ΗΠΑ έζησαν μέσα στο φόβο καθ' όλο τον Ψυχρό Πόλεμο και επέζησαν αρκετά καλά. Αλλά αν η πρόταση έχει λίγο λογικό νόημα, το συναίσθημα που εμπερικλείει είναι ένας κατανοητός φόβος του φόβου, μια προσπάθεια να κερδίσει βεβαιότητα και μία ώθηση να επιβληθεί έλεγχος μέσω της δράσης.

¹⁴¹ Βλέπε υποσημείωση 19 παραπάνω: 58.

συνέντευξή του στην Guardian το 2003, όπου, συσχετίζοντας το θέμα της τραγωδίας με την Αμερική, εξηγεί ότι «για τους Έλληνες η τραγωδία ήταν κάτι απολύτως αναγκαίο για την εξέλιξη του πολιτισμού.[...] τους Αμερικανούς δεν τους διακατέχει το αίσθημα του τραγικού έως την 11η Σεπτεμβρίου. Αυτή η χριστιανική αισιοδοξία που χαρακτηρίζει την κοινωνία μας είναι εν μέρει απόρροια αυτής της άγνοιάς μας προς την καταστροφή¹⁴²».

Πως λοιπόν, αντιδρά αυτή η αισιόδοξη και φοβισμένη υπερδύναμη; Αντιδρά θέλοντας να διαμορφώσει τον κόσμο κατά τα πρότυπά της, να προάγει-επιβάλλει τη δημοκρατία και να εξαρθρώσει την τρομοκρατία με τον πόλεμο (λες και οι τρομοκράτες δε δημιουργούνται, αλλά γεννιούνται, είναι δηλαδή από τη φύση τους τρομοκράτες και μόλις τους σκοτώσουμε θα εξαντληθούν τα αποθέματά τους¹⁴³). Υποπίπτει άρα, στο αμάρτημα της υπερβολικής περηφάνιας και διαπράττει αυτό που οι αρχαίοι Έλληνες αποκαλούσαν ύβρη.

Οι τραγικές συνέπειες¹⁴⁴ της ύβρεως στην τραγωδία είναι γνωστές. Άραγε, αυτό ακριβώς δε συμβαίνει και σήμερα με την έξαρση του αντιαμερικανισμού, με την επανάκαμψη των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν και την «απρόσμενα» καταστροφική παρουσία των ΗΠΑ στο Ιράκ, με την επικράτηση των Δημοκρατικών στο Κογκρέσο και στη Γερουσία¹⁴⁵ και με την απέλπιδα αποστολή περισσότερων στρατευμάτων στο Ιράκ (λες και η επιτυχία της αποστολής είναι ανάλογη συνάρτηση του αριθμού των στρατευμάτων¹⁴⁶) ως ύστατη προσπάθεια διάσωσης ενός πολέμου (ή της φήμης ενός προέδρου)¹⁴⁷; Το ερώτημα συνεπώς, ποιά είναι; Θα βρουν οι πολιτικοί των ΗΠΑ την αντιληπτικότητα και την πολιτική οξυδέρκεια να ξεπεράσουν τους εαυτούς τους και να δράσουν με σύνεση;

Η τραγικότητα¹⁴⁸ της πολιτικής μας δίνει απάντηση. Όχι! Δεν είμαστε όμως και τόσο σίγουροι ότι υπάρχουν αδιάφευστες αλήθειες που διατρέχουν την ανθρώπινη ύπαρξη¹⁴⁹. Η

¹⁴² Απόσπασμα συνέντευξης του Ουίλιαμ Στάιρον που περιλαμβάνεται σε άρθρο αφιερωμένο στη μνήμη του, βλέπε στο Η. Μαγκλίνης, "Ουίλιαμ Στάιρον, η αξία της τραγωδίας," *Κυριακάτικη Καθημερινή*, Τέχνες και Γράμματα (Αθήνα), 12 Νοεμβρίου, 2006, σελ. 8, http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/_w_articles_civ_11_12/11/2006_204538.

¹⁴³ Μια περιεκτική άποψη σχετικά με τις «ρίζες» της αλ-Κάιντα είναι του Olivier Roy, σύμφωνα με τον οποίο «η αλ-Κάιντα είναι η συνισταμένη μιας ισλαμικής ριζοσπαστικοποίησης και μιας παροξυντικής αντι-ιμπεριαλιστικής αμφισβήτησης, που η παγκοσμιοποίηση την έχει κάνει να απολέσει τον τοπικό της χαρακτήρα της, δηλαδή την έχει απομακρύνει από τη Μέση Ανατολή και τις συγκρούσεις της», στο Roy, *Οι αυταπάτες της 11ης Σεπτεμβρίου*, 18. Σχετικά με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας υπάρχουν τα αίτια που τη δημιουργούν, οι παράγοντες που την ανατροφοδοτούν καθώς επίσης και οι τρόποι καταστολής της, δεν είναι δηλαδή μία μονοσήμαντη και μονολιθική διαδικασία: για περισσότερα βλέπε στο T. Bjørgo, επιμ., *Root causes of terrorism. Myths, realities and ways forward* (London: Routledge, 2005).

¹⁴⁴ N. Georgopoulos, "Modern Education, Value, and the Ancient Notion of Wonder," στο *Three Lectures on the Value of Greek Paedeia*, επιμ. M. Makedon, 18-24 (New York: The Hellenistic Pilgrimage of New York, 1992), του τμήματος Εκπαίδευσης της ελληνικής Ορθόδοξης Αρχιεπισκοπής της Βορείου και Νοτίου Αμερικής; και Β. Θεοδωρόπουλος, *Το Παράλογο στις Διεθνείς Σχέσεις* (Αθήνα: Σιδέρης, 2000), 94-97.

¹⁴⁵ Wikipedia, s.v. "110th United States Congress." http://en.wikipedia.org/wiki/110th_United_States_Congress.

¹⁴⁶ Σε συνέντευξή του το Μάιο του 2007, ο απόστρατος Αμερικανός Στρατηγός Wesley Clark δήλωνε: «[...] το πρόβλημα δεν είναι τα στρατεύματα. Το πρόβλημα είναι η πολιτική και η στρατηγική», στο W. Clark, *Bill O'Reilly interviews Wesley Clark* (Μάιος, 2007), AOL Video, <http://video.aol.com/video-detail/bill-oreilly-interviews-wesley-clark-may-2007/2248778196>; Ο Robert Jervis υποστηρίζει ότι μία δράση Α μπορεί να έχει αλλάξει το περιβάλλον, έτσι ώστε συνεχιζόμενη ή αυξημένη χρήση της Α να παράγει το αντίθετο αποτέλεσμα. Βλέπε στο R. Jervis, "System Effects," στο *Strategy and Choice*, επιμ. R. J. Zeckhauser, 115 (Cambridge: MIT Press, 1991).

¹⁴⁷ Όλα αυτά μας φέρνουν στη μνήμη αυτό που ο Camus αποκαλούσε το «**ματωμένο γάμο της τρομοκρατίας και της καταστολής**» και τις απόψεις του για την αναγκαιότητα της βίας μα και του περιορισμού της βίας, στο Καμύ, *Σκέψεις για την τρομοκρατία*.

¹⁴⁸ D. Warner, "Two Realist Readings of the Tragic in International Relations," *International Relations* 20, no. 2, 2006.

¹⁴⁹ Σχετικά με την περιπλοκότητα της πολιτικής ζωής βλέπε: R. Jervis, *System Effects. Complexity in Political and Social Life* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1997).

ζωή είναι γεμάτη αντιφάσεις και μια από αυτές αναδεικνύεται από την αποκάλυψη της αδυναμίας των πανίσχυρων ΗΠΑ μετά την 9.11. Εντούτοις, η μελέτη αυτών των αντιφάσεων δύναται να προσφέρει και διεξόδους. Πως; Με ποια έννοια; Την εξήγηση της αντίφασης και μιας διεξόδου μας προσφέρει με σχετική σαφήνεια, άμεσα και συνοπτικά μια φιλοσοφική αναζήτηση που συμπυκνώνεται στο παρακάτω απόσπασμα άρθρου του Γάλλου φιλοσόφου Vergely Bertrand. Το συγκλονιστικό είναι ότι το συγκεκριμένο άρθρο αναφέρεται στην αρρώστια!

«Ce qui est faiblesse masque donc en réalité une force. [...] Qui a compris, ainsi que Nietzsche a su le faire, que "la maladie est un point de vue sur la santé" ? [...] La terreur est la plus pauvre des défenses. La défense, la plus pauvre des terreurs. Il faut accepter d'être sans terreur. Cela s'appelle se défendre. On peut alors tout vivre. Même la maladie. On porte la guérison avec soi¹⁵⁰».

* * *

¹⁵⁰ B. Vergely, "Bref éloge de la vulnérabilité," *Revue de deux mondes*, (Μάιος 2005), http://www.revuedesdeuxmondes.fr/francais/actuellement_mai2005.htm.

Επίμετρο

Το παρόν άρθρο ολοκληρώθηκε την Άνοιξη του 2007 και ένα προφανές ερώτημα είναι αν τα συμπεράσματά μας εξακολουθούν να ισχύουν, αν δηλαδή ο πόλεμος στο Αφγανιστάν συνυπάρχει με μία διαχείριση κρίσης. Ένα επιπρόσθετο ερώτημα είναι αν τα διδάγματα που εξάγαμε έχουν πρακτική πολιτική χρησιμότητα και γιατί; Όπως υποστηρίξαμε, οι επιχειρήσεις αλλαγής καθεστώτος σε ξένη χώρα περιλαμβάνουν δύο διαστάσεις: τη νίκη στον πόλεμο και τη νίκη στην ειρήνη, δηλαδή τη διαχείριση της κρίσης εξουσίας. Οι δύο αυτές όψεις της πραγματικότητας θεωρήσαμε ότι είναι αλληλοσυνδεόμενες και ότι η αποτυχία της μίας επηρεάζει την άλλη.

Πράγματι, η πρόσφατη πραγματικότητα μας επιβεβαιώνει. Ο κ. Mike McConnell, διευθυντής της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών των ΗΠΑ, σε κατάθεσή του στην επιτροπή Ενόπλων Υπηρεσιών της Γερουσίας το Φεβρουάριο του 2008, εξέφρασε την αναγκαιότητα αφενός ενισχυμένης ασφάλειας, αφετέρου καλύτερης διακυβέρνησης στο Αφγανιστάν. Σημείωσε δε, ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση ελέγχει μόλις το 30% της χώρας, αφήνοντας το υπόλοιπο 70% στην επιρροή των τοπικών φυλών¹⁵¹. Με άλλα λόγια, η εδραίωση της κρατικής εξουσίας και η απομάκρυνση του κινδύνου των Ταλιμπάν είναι άρρηκτα συνδεδεμένες. Η επιτυχία δεν μπορεί να είναι μονομερής, αλλά συνολική!

Το γεγονός αυτό καταδεικνύει γλαφυρά ο κ. McConnell σημειώνοντας ότι οι Ταλιμπάν «θα γεμίζουν μια περιοχή όταν αποχωρούμε, ή θα επηρεάζουν ένα χωριό ή περιοχή αν η παρουσία μας δε βρίσκεται εκεί». Αλλιώς ειπωθέν, οι στρατιωτικές επιχειρήσεις από μόνες τους δεν επαρκούν, αν δεν ελέγχει τις περιοχές η ίδια η κυβέρνηση. Ποια είναι η αιτία; Μόλις αποχωρούν οι στρατιώτες, παρατηρείται ένα κενό εξουσίας, το οποίο «πρόθυμα» καλύπτουν οι Ταλιμπάν¹⁵². Εντούτοις, τη χρησιμότητα των συμπερασμάτων μας (ανάγκη βελτίωσης της διαχείρισης κρίσεως και νέοι κίνδυνοι που θέτουν τα αποτυχημένα κράτη) καταδεικνύουν όχι μόνο οι παρατηρήσεις του προαναφερθέντος υψηλόβαθμου στελέχους, αλλά και η υιοθέτηση του όρου της «μεταμορφωτικής διπλωματίας» από τις ΗΠΑ.

Ο ορισμός της «μεταμορφωτικής διπλωματίας» σύμφωνα με το κοινό Στρατηγικό πλάνο 2007-2012 του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ και του Τμήματος για τη Διεθνή Ανάπτυξη (USAID) είναι ο εξής:

«Προώθηση της ελευθερίας προς όφελος του Αμερικανικού λαού και της διεθνούς κοινότητας, μέσω της βοήθειας στη δημιουργία και υποστήριξη ενός πιο δημοκρατικού, ασφαλούς και ακμαίου κόσμου, αποτελούμενου από χρηστά διακυβερνημένα κράτη, που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των λαών τους, μειώνουν την ευρεία φτώχεια και δρουν υπεύθυνα στο διεθνές σύστημα»¹⁵³.

Η διαφορά βέβαια μεταξύ της θεωρητικής ανάλυσης και της πολιτικής πράξης έγκειται στην ερμηνεία. Πιο συγκεκριμένα, το πώς θα ερμηνεύσουν οι ΗΠΑ τις έννοιες «προώθηση» (advance) και «μέσω της βοήθειας» (helping) εξαρτάται συχνά από τις ηγεμονικές επιδιώξεις τις υπερδύναμης και από το πώς ερμηνεύει τα συμφέροντά της ή για να το θέσουμε διαφορετικά, *καθορίζεται από τη διάκριση μεταξύ συνεργασίας και πατερναλισμού*¹⁵⁴.

Μπορεί η έννοια της «μεταμορφωτικής διπλωματίας» να συνάδει με το πρόβλημα που ο Keohane ορίζει ως τη δυνατότητα της ανεπίσημης (μη κρατικής) βίας να μπορεί να είναι και

¹⁵¹ P. Benson, "Intelligence chief: Taliban making gains in Afghanistan," *CNN.com*, 28 Φεβρουαρίου, 2008, <http://edition.cnn.com/2008/POLITICS/02/27/afghan.assessment/index.html>; C. Gall και S. Rahimi, "Taliban Escalate Fighting With Assault on U.S. Base," *New York Times*, 19 Αυγούστου, 2008, <http://www.nytimes.com/2008/08/20/world/asia/20afghan.html?scp=2&sq=taliban&st=cse>.

¹⁵² Benson, "Intelligence chief,".

¹⁵³ U.S. Department of State και U.S. Agency for International Development, "Strategic Plan. Fiscal Years 2007-2012. Transformational Diplomacy," <http://www.state.gov/documents/organization/82819.pdf>.

¹⁵⁴ Σκληρή κριτική στον καταναγκαστικό εκδημοκρατισμό ασκεί ο Nye στο: J. S. Nye, "Transformation is Hard," *Time.com*, 9 Ιουλίου, 2006, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1211591-1,00.html>.

παγκοσμιοποιημένη και να έχει τη δυνατότητα να πλήξει το έδαφος των χωρών που στοχεύει από πολύ μακριά¹⁵⁵, αλλά η εφαρμογή της αποτελεί μια πιο περίπλοκη και διαφορετική πραγματικότητα. Η διαφοροποίηση εντοπίζεται στον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζουν τα εθνικά και όχι τα διεθνιστικά συμφέροντα στις αποφάσεις των κρατών. Ειδικότερα, όπως δεικτικά επισημαίνει ο Robert Jervis¹⁵⁶: «[απαιτώντας έναν πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία με παγκόσμιες διαστάσεις (δηλαδή, με ικανότητα να σκοτώνει Αμερικάνους), οι ΗΠΑ έδειξαν τόσο τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζουν τα στενά εθνικά τους συμφέροντα, όσο και ότι είναι] μάταιο, αν όχι ανεπιθύμητο, να αποζητάς το τέλος όλου του τρόμου».

Ένα επιπλέον συμπέρασμά μας είναι ότι η μονομέρεια δεν μπορεί να είναι (πάντα) αποτελεσματική και ότι οι ΗΠΑ χρειάζονται τους συμμάχους τους. Αυτό είναι προφανές από την αδυναμία επίλυσης της παρατεταμένης κρίσης στο Αφγανιστάν, καθώς επίσης και από την κρίση στον Καύκασο τον Αύγουστο του 2008¹⁵⁷.

Εν προκειμένω, η Ρωσία μέχρι τώρα βοηθούσε στην επέμβαση στο Αφγανιστάν επιτρέποντας μια οδό ανεφοδιασμού του NATO να διασχίζει τα εδάφη της. Μετά την κρίση στον Καύκασο, αυτή η συνεργασία απειλείται, γεγονός που ισοδυναμεί με προβλήματα¹⁵⁸! Φυσικά μπορούν να αξιοποιηθούν άλλες δίοδοι. Εντούτοις, οι άλλες εναλλακτικές, όπως επεσήμεινε ο John Mearsheimer σε άρθρο του στους *New York Times* το 2001, προκαλούν υψηλές λογιστικές και διπλωματικές δυσκολίες¹⁵⁹.

Συγχρόνως, η παρατεταμένη κρίση στο Αφγανιστάν και η αναγκαιότητα της Αμερικανικής συνεργατικότητας με άλλες δυνάμεις διασυνδέουν το Αφγανιστάν και την κρίση στον Καύκασο με το Ιράν. Όπως επισημαίνει ο καθηγητής Anatol Lieven σε άρθρο του στους *Times*¹⁶⁰:

Συντασόμενη πλήρως με το Ιράν, η Ρωσία έχει την ικανότητα να καταστρέψει κάθε πιθανότητα συμβιβασμού μεταξύ της Τεχεράνης και της Δύσης, και να πείσει τις ΗΠΑ προς μια επίθεση, που θα ήταν καταστροφική για τα Δυτικά συμφέροντα- και εξαιρετικά επωφελής για τα Ρωσικά».

Συνοψίζοντας, η κρίση στο Αφγανιστάν είναι ανάγκη να διαχειριστεί επαρκώς. Συμπληρωματικά όμως με την ανάλυσή μας, η αναγκαιότητα οφείλεται όχι μόνο σε λόγους καταπολέμησης της τρομοκρατίας, αλλά και σε ευρύτερους γεωστρατηγικούς στόχους, που η πραγματικότητα στο Αφγανιστάν επηρεάζει και συσχετίζονται με τη Ρωσία, το Ιράν, τη διπλωματία των αγωγών και την επέκταση του NATO προς την Ανατολή.

¹⁵⁵ Keohane, "The globalization of informal violence,".

¹⁵⁶ R. Jervis, "Variation, Change, and Transitions in International Politics," *Review of International Studies* 27, no. 5 (2001): 295.

¹⁵⁷ L. Gill, "Cautious welcome for Sarkozy deal," *BBC news*, 14 Αυγούστου, 2008, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7560279.stm>.

¹⁵⁸ Times Online, "Russian threat to Nato supply route in Afghanistan," 26 Αυγούστου, 2008, <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article4608250.ece>.

¹⁵⁹ J. Mearsheimer, "Guns Won't Win the Afghan War," *New York Times*, 4 Νοεμβρίου, 2001, <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9404E4D61F30F937A35752C1A9679C8B63&sec=&spon=&pagewanted=print>; A. Lieven, "Don't pick a fight you can't finish, Mr Miliband," *TIMESONLINE*, 26 Αυγούστου, 2008, http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/columnists/guest_contributors/article4607471.ece.

¹⁶⁰ Lieven, "Don't pick a fight,".

Παραπομπές

Βιβλία

- Θεοδωρόπουλος, Β. *Το Παράλογο στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Σιδέρης, 2000.
- Καμύ, Α. *Σκέψεις για την Τρομοκρατία*. Αθήνα: Καστανιώτη, 2003.
- Paret, P. επιμ. *Οι Δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής*. Αθήνα: Τουρίκη, 2004.
- Roy, O. *Οι Αυταπάτες της 11ης Σεπτεμβρίου. Στρατηγική και Τρομοκρατία*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2003.
- Art, R. και R. Jervis. επιμ. *International Politics. Enduring Concepts and Contemporary Issues*. 8^η εκδ. New York: Pearson, 2007.
- Bjørgero, T. επιμ. *Root Causes of Terrorism. Myths, Realities and Ways Forward*. London: Routledge, 2005.
- Booth, K. και T. Dunne. επιμ. *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2002.
- Calhoun, C., P. Price και A. Timmer. επιμ. *Understanding September 11*. New York: The New Press, 2002.
- Jervis, R. *American Foreign Policy In a New Era*. New York, London: Routledge, 2005.
- Jervis, R. *System Effects. Complexity in Political and Social Life*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1997.
- Lang, A. επιμ. *Just Intervention*. Washington D.C.: Georgetown University Press, 2003.
- Makedon, M. επιμ. *Three Lectures on the Value of Greek Paedeia*. New York: The Hellenistic Pilgrimage of New York, 1992.
- Mansfield, Ed. και J. Snyder. *Electing to Fight: Why Emerging Democracies Go to War*. Cambridge, Mass.: The MIT Press, 2007.
- Zakaria, F. *The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad*. New York: W. W. Norton & Company, 2004.

Άρθρα

- Αρβανιτόπουλος, Κ. "Από το Δόγμα της Ανάσχεσης στο Δόγμα του Προληπτικού Πολέμου." *Φιλελεύθερη Έμφαση* no. 14 (2003): 5-6.
- Ήφαιστος, Π. "Αίτια και Ερμηνείες για το «Διεθνές Πρόβλημα». Το Διεθνές Σύστημα και το Τρομοκρατικό Χτύπημα στο Μανχάταν." *Φιλελεύθερη Έμφαση* no. 8-9 (2001): 49-57.
- Κουσκουβέλης, Η. "Επιστροφή στην Πολιτική." *Φιλελεύθερη Έμφαση* no. 8-9 (2001): 58-82.
- Κώνστας, Δ. "Διεθνής Πολιτική μετά την 11η Σεπτεμβρίου. Μια Πρώτη Αποτίμηση." *Φιλελεύθερη Έμφαση* no. 8-9 (2001): 34-39.

- Akram, A. "Only a Strong Afghan National Army can Secure Afghanistan." *Canadian American Strategic Review*. <http://www.sfu.ca/casr/ft-assem-akram1.htm>.
- Anderson, L. "Shock and Awe. Interpretations of the Events of September 11." *World Politics* 56, no. 2 (2004): 303-325.
- Andres, R. B., C. Wills και T. E. Jr. Griffith. "Winning with Allies. The Strategic Value of the Afghan Model." *International Security* 30, no. 3 (2005/06): 47-86.
- Bellamy, A. J. και P. D. Williams. "Who's Keeping the Peace. Regionalization and Contemporary Peace Operations." *International Security* 29, no. 4 (2005): 157-195.
- Daalder, I. "The True Failure of Bush's 'War on Terror'." *America Abroad Weblog*. <http://www.brookings.edu/views/op-ed/daalder/blog20060927.htm>.
- Dale, H. "NATO in Afghanistan: A Test Case for Future Missions." *The Heritage Foundation*. <http://www.heritage.org/Research/MiddleEast/bg1985.cfm>.
- Freedman, L. "The Transatlantic Agenda: Vision and Counter-Vision." *Survival* 47, no. 4 (2005-06): 19-38.
- Freedman, L. "Prevention, not Preemption." *The Washington Quarterly* 26, no. 2 (2003): 105-114.
- Freedman, L. "The Third World War?." *Survival* 43, no. 4 (2001-02): 61-88.
- Grono, N. και J. Nathan. "Not too late for Afghanistan." *International Crisis Group*. <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=4349&l=1>.
- Howard, M. "A Long War?." *Survival* 48, no. 4 (2006-2007): 7-14.
- Howard, M. "What's in a Name?: How to Fight Terrorism.", *Foreign Affairs*, (Ιανουάριος/Φεβρουάριος, 2002). <http://www.foreignaffairs.org/20020101facomment6553/michael-howard/what-s-in-a-name-how-to-fight-terrorism.html>.
- Jervis, R. "Variation, Change, and Transitions in International Politics." *Review of International Studies* 27, no. 5 (2001): 281-295.
- Kennedy, L. και S. Lucas. "Enduring Freedom: Public Diplomacy and U.S. Foreign Policy." *American Quarterly* 57, no. 2 (2005): 309-333.
- Khalilzad, Z. "Ten Lessons for Nation-Building." *inthenationalinterest.com*, (18 Ιουλίου, 2005). <http://inthenationalinterest.com/Articles/July%202005/July2005Khalilzad.html>.
- Krasner, St. και C. Pascual. "Addressing State Failure." *Foreign Affairs*, (Ιούλιος/Αύγουστος, 2002). <http://www.foreignaffairs.org/20050701faessay84411/stephen-d-krasner-carlos-pascual/addressing-state-failure.html>.
- Rubin, B. R. "Peace Building and State-Building in Afghanistan: constructing Sovereignty for Whose Security?." *Third World Quarterly* 27, no. 1 (2006): 175-185.
- Scowcroft, B. και S. R. Berger. "In the Wake of War." *The National Interest*, no. 81 (Φθινόπωρο 2005): 49-53.

- Sedra, M. και P. Middlebrook. "Revisioning the International Compact for Afghanistan." *Foreign Policy in Focus*. <http://www.fpif.org/fpiftxt/2912>.
- Sestanovich, St. "American maximalism." *The National Interest*, no. 79 (Άνοιξη, 2005): 13-23.
- Slaughter, A. M. "Tougher than Terror." *The American Prospect* 13, no. 2 (2002).
- Steinberg, J. "Preventive Force in US National Security Strategy." *Survival* 47, no. 4 (2005-06): 55-72.
- Warner, D. "Two Realist Readings of the Tragic in International Relations." *International Relations* 20, no. 2 (2006): 225-230.
- Vergely, B. "Bref éloge de la Vulnérabilité." *Revue de deux mondes*, (Μάιος 2005). http://www.revuedesdeuxmondes.fr/francais/actuellement_mai2005.htm.

Εφημερίδες και Πρακτορεία Ειδήσεων

- Μαγκλίνης, Η. "Ουίλιαμ Στάιρον, η Αξία της Τραγωδίας." *Κυριακάτικη Καθημερινή, Τέχνες και Γράμματα* (Αθήνα), 12 Νοεμβρίου, 2006, http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/_w_articles_civ_11_12/11/2006_204538.
- Benson, P. "Intelligence chief: Taliban Making Gains in Afghanistan." *CNN.com*, 28 Φεβρουαρίου, 2008. <http://edition.cnn.com/2008/POLITICS/02/27/afghan.assessment/index.html>.
- Fox, D. "NATO Seeks Stronger Afghan "Rules of Engagement"." *Alertnet.org*, 4 Αυγούστου, 2005. <http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/SP58526.htm>.
- Gall, C. και S. Rahimi. "Taliban Escalate Fighting With Assault on U.S. Base." *New York Times*, 19 Αυγούστου, 2008. <http://www.nytimes.com/2008/08/20/world/asia/20afghan.html?scp=2&sq=taliban&st=cse>.
- Graff, J. "Uncertain Alliance." *Time Europe*, 26 Νοεμβρίου, 2006. <http://www.time.com/time/europe/magazine/printout/0,13155,1562924,00.html>.
- Jaulmes, A. "L'Otan Réclame Plus de Troupes en Afghanistan." *Figaro* (Παρίσι), 15 Οκτωβρίου, 2007. http://www.lefigaro.fr/international/20061102.FIG000000123_l_otan_reclame_plus_de_troupes_en_afghanistan.html.
- Lieven, A. "Don't Pick a Fight you Can't Finish, Mr Miliband." *TIMESONLINE*, 26 Αυγούστου, 2008. http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/columnists/guest_contributors/article4607471.ece.
- Loyd A. και T. Luddin. "Οι Ταλιμπάν Χτυπούν την Πόρτα της Καμπούλ." *Βήμα* (αναδημοσίευση από τους Times) (Αθήνα), 19 Νοεμβρίου, 2006.
- Gill, L. "Cautious welcome for Sarkozy deal." *BBC news*, 14 Αυγούστου, 2008. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7560279.stm>.

- Mearsheimer, J. "Guns Won't Win the Afghan War." *New York Times*, 4 Νοεμβρίου, 2001.
<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9404E4D61F30F937A35752C1A9679C8B63&sec=&spon=&pagewanted=print>.
- Nye, J. S. "Transformation is Hard." *Time.com*, 9 Ιουλίου, 2006.
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1211591-1,00.html>.
- Nye, J. S. "Lessons From Afghanistan." *Boston Globe*, 16 Μαρτίου, 2002.
- Scheffer, J. de H. "Μια Πολιτική και Στρατιωτική Συνεργασία." *Βήμα* (Αθήνα), 7 Δεκεμβρίου, 2006.
- Synovitz, R. "Afghanistan: NATO Prepares To Go Beyond Peacekeeping." *Radio Free Europe.Radio Liberty*, 28 Ιουλίου, 2006.
<http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/07/F39F0B00-869B-42C7-89DE-DB3FC95EE994.html>.
- Synovitz, R. "Afghanistan NATO Troops Apply Robust New Rules Of Engagement." *Radio Free Europe.Radio Liberty*, 7 Φεβρουαρίου, 2006.
<http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/02/9749f7cd-a622-40ab-b636-a95744977452.html>.
- Walsh, D. και R. Norton-Taylor. "UN chief: Nato Cannot Defeat Taliban by Force." *Guardian* (Λονδίνο), 18 Νοεμβρίου, 2006.
<http://www.guardian.co.uk/afghanistan/story/0,,1951222,00.html>.

Διαδικτυακές πηγές και Έγγραφα

- Afghanistan Development Forum 2007. "Overview of the Afghanistan Development Forum 2005." <http://www.adf.gov.af/resources/ADF%20theme%20overview.pdf>.
- Bush, G. W. "The National Security Strategy of the United States of America." *The White House*, 16 Μαρτίου, 2006.
- Bush, G. W. "The National Security Strategy of the United States of America." *The White House*, 17 Σεπτεμβρίου, 2002.
- Human Rights Watch. "World Report 2007: Afghanistan. Events of 2006." <http://hrw.org/englishwr2k7/docs/2007/01/11/afghan14863.htm>.
- "Operation Enduring Freedom - Afghanistan." *Globalsecurity.org*.
<http://www.globalsecurity.org/military/ops/enduring-freedom.htm>.
- Rice, C. "Remarks at the Afghanistan Compact Meeting." *U.S. Department of State*, 31 Ιανουαρίου, 2006. <http://www.state.gov/secretary/rm/2006/60098.htm>.
- "Transformational Diplomacy." (ημερίδα του Center for Global Development, 20 Ιανουαρίου, 2006).
<http://www.cgdev.org/doc/event%20docs/Krasner%20Transcript.pdf>.
- U.K. Foreign and Commonwealth Office. "London Conference on Afghanistan." <http://www.fco.gov.uk/servlet/Front?pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1132599285324>.
- U.S. Department of State και U.S. Agency for International Development. "Strategic Plan. Fiscal Years 2007-2012. Transformational Diplomacy." <http://www.state.gov/documents/organization/82819.pdf>.

Ηλεκτρονικά μέσα

Clark, W. *Bill O'Reilly interviews Wesley Clark*. Μάιος, 2007. AOL Video.
<http://video.aol.com/video-detail/bill-oreilly-interviews-wesley-clark-may-2007/2248778196>.

ΟΗΕ

"Agreement on Provisional Arrangements in Afghanistan Pending the Re-establishment of Permanent Government Institutions." *United Nations*.
<http://www.un.org/News/dh/latest/afghan/afghan-agree.htm>.

United Nations. "Afghanistan: Beyond the Bonn Agreement."
http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/pub/year_review05/PDFs/other_peace_operations.pdf.

United Nations Assistance Mission in Afghanistan. "Overview." <http://www.unama-afg.org/about/overview.htm>.

United Nations Assistance Mission in Afghanistan. "The Afghanistan Compact." 1 Φεβρουαρίου, 2006. http://www.unama-afg.org/news/_londonConf/_docs/06jan30-AfghanistanCompact-Final.pdf.

United Nations Development Programme. "United Nations Development Programme-Afghanistan."
http://www.undp.org.af/about_us/overview_undp_afg/sbgs/prj_law_order.htm.

Spindler, W. "Registration of Afghans in Pakistan Tops 1-million Mark." *United Nations High Commissioner for Refugees. The UN Refugee Agency*.
<http://www.unhcr.org/news/NEWS/4587c4d5e.html>.

Παγκόσμια Τράπεζα

World Bank. "Afghanistan Country Overview 2006."
<http://www.worldbank.org.af/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/SOUTHASIAEXT/AFGHANISTANEXTN/0,,contentMDK:20154015~menuPK:305992~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:305985,00.html>.

World Bank. "Afghanistan Reconstruction Trust Fund."
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/SOUTHASIAEXT/AFGHANISTANEXTN/0,,contentMDK:20152008~pagePK:141137~piPK:217854~theSitePK:305985,00.html>.

International Crisis Group

International Crisis Group. "Afghanistan and Central Asia: Priorities for Reconstruction and Development." <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1431&l=1>.

International Crisis Group. "Afghanistan: Getting Disarmament Back on Track."
<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3290&l=1>.

International Crisis Group. "Conflict History Afghanistan."
http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?action=conflict_search&l=1&t=1&c_country=1.

International Crisis Group. "Peacebuilding in Afghanistan."
<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=2293&l=1>.

International Crisis Group. "The Afghan Transitional Administration: Prospects and Perils."
<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1820&l=1>.

ISAF

NATO. "ISAF Expansion." http://www2.hq.nato.int/ISAF/media/pdf/placemat_isaf.pdf.

NATO. "International Security Assistance Force (ISAF). How did this Operation Evolve?."
<http://www.nato.int/issues/isaf/evolution.htm>.

NATO. "ISAF Structure."
http://www2.hq.nato.int/ISAF/structure/structure_structure.htm.

NATO. "Primary Role." http://www2.hq.nato.int/ISAF/mission/mission_role.htm.

Center for Defense Information. "CDI Fact Sheet: International Assistance Force."
Δεκέμβριος, 2002. http://www.cdi.org/terrorism/isaf_dec02.cfm.

"Military Technical Agreement." *U.K. Ministry of Defense*.
<http://www.operations.mod.uk/isafmta.pdf>.

NATO

"Declaration by the North Atlantic Treaty Organisation and the Islamic Republic of Afghanistan." NATO. <http://www.nato.int/docu/basicxt/b060906e.htm>.

NATO. <http://www2.hq.nato.int/ISAF/Backgrounders/BackPRT.htm>.

NATO. <http://www.nato.int/issues/terrorism/evolve.html>.

NATO. "NATO and the Fight Against Terrorism."
<http://www.nato.int/issues/terrorism/index.html>.

NATO. "NATO Boosts Efforts in Afghanistan." <http://www.nato.int/docu/update/2006/11-november/e1128a.htm>.

NATO. "NATO Solidifies Cooperation with Afghanistan."
<http://www.nato.int/docu/update/2006/09-september/e0906a.htm>.

NATO. "Revised Operational Plan for NATO's Expanded Mission in Afghanistan."
http://www.nato.int/issues/afghanistan_stage3/index.html.

Το *Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)* ιδρύθηκε το 1988 και λειτουργεί ως ένα ανεξάρτητο, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ερευνητικό και επιμορφωτικό Ίδρυμα. Μέσω του πολυετούς έργου του έχει αναδειχθεί σε σημαντικό φορέα πληροφόρησης, μελέτης και σχεδιασμού θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, και θεωρείται ένα από τα πιο έγκριτα σε διεθνές επίπεδο κέντρα μελετών της Ελλάδας στον τομέα των Ευρωπαϊκών υποθέσεων και των διεθνών σχέσεων. Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν εκφράζει, ούτε εκπροσωπεί συγκεκριμένες πολιτικές απόψεις. Επιχειρεί μόνο να λειτουργήσει ως βήμα ελεύθερου διαλόγου και ως κέντρο παραγωγής και ανταλλαγής ιδεών.